

samk

Satakunnan ammattikorkeakoulu
Satakunta University of Applied Sciences

RIIKKA HAVIALA & MARI HOPIAVUORI

Nuorten ja TYPin työntekijöiden ko- kemuksia etäkuntouttavasta työtoi- minnasta koronapandemian aikana

KUNTOUTUKSEN OHJAUKSEN KOULUTUSOHJELMA
2021

Tekijä(t) Haviola, Riikka Hopiavuori, Mari	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK	Päivämäärä Maaliskuu 2021
	Sivumäärä 57 4 liitettä	Julkaisun kieli Suomi
Julkaisun nimi Nuorten ja TYPin työntekijöiden kokemuksia etäkuntouttavasta työtoiminnasta koronapandemian aikana		
Tutkinto-ohjelma Kuntoutuksen ohjauksen koulutusohjelma		
<p> Tiivistelmä Koronapandemian aiheuttamat muutokset työllistymistä edistävissä palveluissa ja erityisesti kuntouttavassa työtoiminnassa vaikuttavat asiakkaiden tilanteisiin pitkäkestoisesti. Asiakkaiden mukaan ottaminen palveluja suunniteltaessa ja kokemuksen kautta saatu tieto auttavat parantamaan palveluja. Koronapandemian jatkuessa kuntouttavaan työtoimintaan on löydettävä uusia tapoja toteuttaa sitä. </p> <p> Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää etäkuntouttavaan työtoimintaan osallistuneiden NEET-nuorten sekä TYPin työntekijöiden kokemuksia etäkuntouttavasta työtoiminnasta koronapandemian aikana. Tavoitteena oli tuottaa tietoa, jota voidaan hyödyntää kehitettäessä etäkuntouttavaa työtoimintaa. Opinnäytetyö tehtiin yhteistyössä Satakunnan työllistymistä edistävän monialaisen yhteispalvelun (TYP) Porin toimipaikan kanssa. Kyseessä oli laadullinen tutkimus ja aineistonkeruumenetelmänä oli puolistrukturoidut yksilö- ja ryhmähaastattelut. Haastateltavina oli kuusi nuorta ja neljä Satakunnan TYPin työntekijää. Aineisto analysoitiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä. </p> <p> Tulosten mukaan TYPin Porin toimipaikan nuoret asiakkaat ja heitä ohjanneet työntekijät olivat tyytyväisiä etäkuntouttavaan työtoimintaan. Luottamus niin TYPin työntekijöihin kuin työtoimintapaikkojen ohjaajiin kuvautui vahvana koronapandemian aiheuttamassa epävarmassa tilanteessa. Nuoret olivat motivoituneet etäkuntouttavaan työtoimintaan ja tärkeimmiksi asioiksi nuoret nostivat sosiaalisten kontaktien mahdollistumisen ja yhteisöllisyyden kokemisen. Etäkuntouttava työtoiminta toi nuorten arkeen myös struktuuria ja rutiinia. Haasteiksi etäkuntouttavassa työtoiminnassa nousi nuorten kokemus ulkopuolisuuden tunne liittyen videovälitteisiin tapaamisiin ja osallisuuteen. Lisäksi TYPin työntekijät kokivat haasteena etäkuntouttavassa työtoiminnassa mielekkään ja sopivan sisällön rakentamisen huomioiden nuorten tarpeet ja tavoitteet. </p> <p> Opinnäytetyössä kehittämistarpeina nousi esiin kuntouttavan työtoiminnan palvelumuotoilu, tavoitteellisuus ja uusien toimintamallien kehittäminen, esimerkiksi porrastus- tai hybridimalli. Tutkimuksessa tutkittiin vain yhden TYPin asiakkaita ja palvelua, mutta tuloksia voidaan mahdollisesti hyödyntää muissakin TYP-verkostoissa. </p>		
<p> <u>Asiasanat</u> kuntouttava työtoiminta, nuori, etäpalvelut, kuntoutus, työllistymistä edistävä monialainen yhteispalvelu (TYP) </p>		

Author(s) Haviala, Riikka Hopiavuori, Mari	Type of Publication Bachelor's thesis	Date March 2021
	Number of pages 57 4 appendices	Language of publication: Finnish
Title of publication Experiences of youth and TYP employees in remote rehabilitation work during the corona pandemic		
Degree program Degree program in Rehabilitation Counselling		
Abstract <p>The changes in employment-promoting services and especially in rehabilitative work caused by the corona pandemic will have long-term effects on customers' situations. Involving customers in the design of services and gaining knowledge through experience, help to improve services. As the corona pandemic continues, new ways must be found to implement rehabilitative work.</p> <p>The purpose of the thesis was to find out the type of experiences NEET-youth and the employees that have participated in rehabilitative work, have in remote rehabilitative work during the corona pandemic. The aim was to produce information that can be utilized in the development of remote rehabilitation work. The thesis was done in co-operation with the Pori office of Satakunta's cross-sectoral joint service promoting employment (TYP). It was a qualitative study, using semi-structured individual and group interviews as data collection method. Six young people and four Satakunta TYP-employees were interviewed. The material was analyzed by datadriven content analysis.</p> <p>According to the results, the young customers of TYP's Pori office and the employees who guided them were satisfied with the remote rehabilitation work. Regardless the uncertain situation caused by the corona pandemic, the confidence in both TYP employees and workplace supervisors was described as strong. The young people were motivated to work remotely, and the most important things raised were the enabling of social contacts and experiencing a feeling of community. Remote rehabilitation work brought structure and routine to the young people's daily lives. The challenges experienced by young people were the feeling of outsourcing in connection with video-mediated meetings and inclusion. In addition, TYP's employees experienced the challenge of building meaningful and appropriate content in remote rehabilitation work that would take into account the needs and goals of the young people.</p> <p>In the thesis, service design, goal-orientation and development of new operating models of rehabilitative work, such as the grading or hybrid model, emerged as development needs. The study examined the customers and service of no more than one TYP, but the results could potentially be used in other TYP networks as well.</p>		
<u>Key words</u> rehabilitative work, young, remote services, rehabilitation, cross-sectoral joint service promoting employment (TYP)		

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 NEET-NUORI.....	7
3 TYÖLLISTYMISTÄ EDISTÄVÄ MONIALAINEN YHTEISPALVELU (TYP)	10
3.1 Ohjaus TYPin palveluihin sekä asiakkuus TYPissä	11
3.2 Satakunnan TYP osana nuoren palvelupolkua.....	13
3.3 Kuntoutuksen ohjaus TYPin työntekijöiden asiakastyössä.....	16
4 KUNTOUTTAVA TYÖTOIMINTA NUOREN PALVELUPROSESSISSA.....	18
4.1 Palveluohjaus kuntouttavassa työtoiminnassa	19
4.2 Kuntouttavan työtoiminnan järjestäminen koronapandemian aikana	20
4.3 Aikaisemmat tutkimukset.....	23
5 ETÄKUNTOUTUS	25
6 OPINNÄYTETYÖN TAVOITE JA TOTEUTUS	29
6.1 Opinnäytetyön tavoite ja tutkimusongelma	29
6.2 Tutkimusmenetelmä ja kohderyhmä	29
6.3 Aineistonkeruu	30
6.4 Aineiston analyysi.....	33
7 TUTKIMUKSEN TULOKSET	34
7.1 Haastateltavien ennako-odotukset etäkuntouttavasta työtoiminnasta.....	35
7.1.1 Ennakkotiedot ja markkinointi	35
7.1.2 Ohjaus etäkuntouttavaan työtoimintaan	37
7.2 Kokemuksia etäkuntouttavan työtoiminnan sisällöstä.....	37
7.2.1 Rutiinit ja motivaatio	38
7.2.2 Ohjausosaaminen.....	39
7.2.3 Lähityöskentely vai etäkuntouttava työtoiminta.....	40
7.3 Etäkuntouttavan työtoiminnan tulevaisuuden näkymät	41
7.3.1 Haasteet.....	42
7.3.2 Kehittämisehdotuksia	42
7.3.3 Ohjaus ja tuki tulevaisuudessa.....	44
7.4 Tulosten yhteenveto	45
8 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	46
8.1 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	50
8.2 Jatkotutkimusaiheet.....	56

LÄHTEET

LIITTEET

1 JOHDANTO

Kuntoutuksen uudistamiskomitean (2017) mukaan viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana sairausperusteisia toimeentuloturvaetuuksia saaneiden nuorten osuus on tuplaantunut. Myös NEET-nuorten (Not in Employment, Education or Training) määrä on Suomessa viime vuosina lisääntynyt. NEET-ryhmässä on nuoria, jotka ovat kaukana työmarkkinoista, mutta myös niitä, jotka ovat itse valinneet sivuun jättäytymisen (Sosiaali- ja terveysministeriö 2017, 49). Pääministeri Juha Sipilän hallituskaudella vuonna 2017 hallitusohjelman yksi tärkeä painopistealue oli lasten ja nuorten aseman parantaminen. Tavoitteeksi asetettiin lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistäminen, syrjäytymisen ehkäiseminen, NEET-nuorten määrän ja koulutuksen keskeyttämisen vähentäminen sekä nuorten työllistymisen edistäminen. (Hallituksen puoliväliriihi 2017.)

Huolimatta siitä, että kaikkien opiskelupaikkaa tai työtä vailla olevien nuorten elämäntilanne ei ole välttämättä huono, näiden nuorten tilanteeseen täytyy suhtautua vakavasti. Työttömyyden tuoma epävarmuus voi aiheuttaa nuorissa pettymyksiä ja altistaa lannistumiselle. Työttömyydellä ja koulutuksen puuttumisella voi olla kauaskantoisia vaikutuksia nuoren terveyteen, syntyvyyteen ja rikollisuuteen. Työelämän ulkopuolella oleminen ja koulutuksen puute voi heikentää nuorten yhteenkuuluvuuden tunnetta ja alentaa luottamusta toisiin ihmisiin. (Opetus- ja kulttuuriministeriö, Työ- ja elinkeinoministeriö & Sosiaali- ja terveysministeriö 2019, 7.) Työelämäosallisuuden edistämiseksi pyritään lisäämään asiakkaan työllistymisvalmiuksia, kuntoutumista työmarkkinoille sekä vaikutusmahdollisuuksia työmarkkinoiden toimintaan. Työllistymisvalmiuksia voidaan lisätä esimerkiksi kuntouttavan työtoiminnan avulla, jonka tavoitteena on auttaa asiakasta pääsemään työvoimapaalveluihin, koulutukseen tai työelämään. (Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 2020.)

Koronapandemia keväällä 2020 aiheutti suuria muutoksia kuntien järjestämisvastuulla olevaan kuntouttavaan työtoimintaan. Sosiaali- ja terveysministeriö antoi keväällä 2020 ohjeistuksia (STM 2020a, 5), joissa todettiin kuntouttavan työtoiminnan toteutuksen hankaluus tartuntatautilanteen ja siihen liittyvien rajoitusten vuoksi. Yksi suuri rajoittava tekijä oli yli 10 hengen tiloissa oleskelun välttäminen, ja monesti kuntouttava työtoiminta tapahtuu työpajoilla ryhmissä tai muuten useamman henkilön läsnä ollessa. Myös työpaikoilla saattoi olla poikkeusjärjestelyjä. Useissa kunnissa valmisteltiin ja toteutettiin vaihtoehtoisia toimintatapoja järjestää kuntouttavaa työtoimintaa asiakkaille kevään 2020 poikkeusoloissa. Etäpalvelujen valmistelussa oli pyrkiä huomioida asiakkaiden oma kiinnostus ja mahdollisuudet osallistua etäkuntoutukseen. Käytännössä etäpalveluiden kehittäminen lähti nollassa, koska kuntouttavaa työtoimintaa ei ole koskaan aikaisemmin järjestetty etäpalveluna. (Tampereen kaupungin www-sivut 2020a.) Porin perusturvan ja kaupungin työllisyyspalvelujen linjauksessa kuntouttavan työtoiminnan järjestämisestä koronapandemiasta johtuvan poikkeustilan aikana (Ketonen sähköposti 21.4.2020) kirjoitettiin, että kuntouttavaan työtoimintaan osallistuminen on asiakkaalle vapaaehtoista, ei velvoittavaa.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on kuvata Satakunnan työllistymistä edistävän monialaisen yhteispalvelun (TYP) Porin toimipaikan NEET-nuorten ja TYPin työntekijöiden kokemuksia etäkuntouttavasta työtoiminnasta ja sinne ohjaamisesta. Tavoitteena on kartoittaa nuorten ja TYPin työntekijöiden kokemusten kautta etäkuntouttavan työtoiminnan ja sinne ohjaamisen toimivuutta sekä mahdollisia kehittämiskohteita. Tutkimuksen tuloksia voidaan hyödyntää suunniteltaessa jatkossa etäkuntouttavaa työtoimintaa, sinne ohjaamista ja palvelun sisältöä.

Opinnäytetyö on ajankohtainen, koska koronapandemian aiheuttaman nopean muutoksen vaikutuksista ja kuntouttavan työtoiminnan järjestämisestä etäpalveluna ja asiakkaan etäpalveluun ohjaamisesta ei ole juurikaan tietoa. Tutkimusaiheen ajankohtaisuutta lisää myös se, että koronapandemia muutti keväällä 2020 yllättäen tapaa tehdä kuntouttavaa työtoimintaa sekä muitakin kuntoutuksen muotoja. Porissa Satakunnan TYPin nuoret asiakkaat ja työntekijät joutuivat täysin uuden tilanteen eteen joidenkin kuntouttavan työtoimintapaikkojen mentyä kiinni koronan vuoksi.

2 NEET-NUORI

Yleisesti NEET-käsitteellä tarkoitetaan nuoria, jotka eivät ole työelämässä, koulutuksessa, valmennuksessa tai suorittamassa asevelvollisuuttaan (Sandberg, Jokinen, Kärkkäinen, Lämsä, Löfstedt, Nordlund-Spipy, Pajunen, Raivio, Rouvinen & Valkeinen, 2018, 5). Suomen nuorisolain mukaan (2016) nuoriksi määritellään kaikki alle 29-vuotiaat. Vuonna 2017 Suomen 15–29-vuotiaista nuorista 11,9 prosenttia oli NEET-nuoria, OECD:n keskiarvon ollessa 13,4 prosenttia. 60 prosenttia suomalaisista NEET-nuorista ei hae töitä eli heidät katsotaan työmarkkinoilla passiivisiksi, ja tämä on lähellä OECD:n keskiarvoa. Kolmannes heistä pysyy NEET-nuorena yli vuoden, ja tämä osuus on selvästi pienempi osuus kuin OECD:n maiden keskiarvo, joka on Euroopassa puolet NEET-nuorista. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2019, 13.)

Mascherinin, Salvatoreen, Meierkordin ja Jungblutin (2012, 24) mukaan NEET-nuoret voidaan jaotella seuraaviin ryhmiin: työttömät nuoret, jotka ovat työmarkkinoiden käytettävissä, työmarkkinoiden ulkopuolella olevat nuoret, passiiviset nuoret, jotka eivät hakeudu työhön tai koulutukseen, mahdollisuuksiaan etsivät nuoret, jotka eivät hakeudu työhön tai koulutukseen odottaessaan taitojaan tai asemaansa parantavia mahdollisuuksia, vapaaehtoisesti NEET-nuoret, jotka ovat vapaaehtoistyössä tai muussa heille mielekkäässä työssä tai toiminnassa sekä monialaisesti heikommassa asemassa olevat nuoret, jotka eivät pääse omatoimisesti työmarkkinoille.

Pulkkisen ja Juhanpellon (2017, 107) mukaan riski hyvinvoinnin ongelmien syntymiseen ja syrjäytymiseen yhteiskunnasta kasvaa nuorella sitä enemmän, mitä useampi NEET-vuosi hänelle kertyy. Syrjäytyminen nuorella voi liittyä taloudelliseen vähäosaisuuteen, epäsosiaaliseen käyttäytymiseen ja mielenterveyden ongelmiin. On esitetty, että marginaalisuus ja syrjäytyminen pitäisi erottaa toisistaan. Marginalisaatio tarkoittaa ulkopuolisuutta jostakin yksittäisestä elämänalueesta. Nuori voi olla samaan aikaan osallisena joillakin sosiaalisen elämän alueilla tai yhteiskunnallisilla areenoilla ja marginaalissa toisilla. Nuoren marginalisaatio palkkatyöstä ei kerro koko totuutta nuoren osallisuudesta esimerkiksi aktiivisuudesta vapaaehtoistyössä. Aina marginaalissa olemiseen ei liity huono-osaisuuden tunnusmerkkejä, ja se voi olla tietoinen valinta, mutta usealla osa-alueella marginaalissa oleminen lisää syrjäytymisen riskiä.

Nuorten koettuun elämänlaatuun ei aina vaikuta työttömyys tai työllisyys. (Huhta 2015, 9–10.)

Yksilöllisiä riskitekijöitä nuorelle ovat esimerkiksi heikko koulumenestys, koulukiusaaminen, alhainen koulutus, lastensuojelun sijaishuollon kokemus, päihdeongelmat, maahanmuuttajatausta, teiniäitiys ja ylisukupolvinen huono-osaisuus. Yhteistä näille nuorille on se, etteivät he ole parantamassa työmarkkina-avalmiuksiaan koulutuksen, harjoittelun tai työn avulla ja heillä on suurempi riski jäädä tulevaisuudessa valtavirran ulkopuolelle. (Sandberg ym. 2018, 8.) NEET-ryhmään kuuluu siis nuoria, jotka ovat etäällä työmarkkinoista mutta myös niitä, jotka ovat itse valinneet sivuun jättäytymisen. Tämän heterogeenisen ryhmän yhteiset piirteet kuvautuvat siten, etteivät NEET-nuoret ole parantamassa työmahdollisuuksiaan koulutuksen, harjoittelun tai työn avulla. NEET-nuorille on yhteistä myös suurentunut riski jäädä tulevaisuudessa valtavirran ulkopuolelle, saada vain matala koulutus ja alhainen tulotaso. (Hyggen 2015, 27.)

NEET-indikaattori kattaa ne nuoret, jotka ovat syrjäytyneet sekä koulutuksesta että työstä, mutta läheskään kaikki NEET-nuoret eivät ole syrjäytyneitä tai edes vaarassa syrjäytyä. Osa NEET-nuorista on jo aiemmin hankkinut koulutuksen ja ollut työelämässä, mutta heidät sisällytetään NEET-ryhmään, koska eivät opiskele eivätkä ole työssä. Koska työhön pääsy nyky-yhteiskunnassa on vaikeutunut, työkykyisten NEET-nuorten kohdalla ei välttämättä ole kyse pysyvämmästä syrjäytymisestä työstä ja koulutuksesta. (Alatalo, Mähönen & Räisänen 2017, 20–24.) Ylen Uutisten (2019) mukaan syrjäytyneiden nuorten määrä on Suomessa laskenut, mutta heitä on siitä huolimatta yhä noin 60 000 henkilöä. Uutisen mukaan erityisesti nuorten miesten tilanne on parantunut. Lähes kaikki peruskoulun päättävät nuoret hakevat koulutukseen ja koulutuspaikkoja riittää koko ikäluokalle. Tästä huolimatta toisen asteen tutkintoa vailla olevien 20–24-vuotiaiden osuus on silti yhä huomattava, vaikka suunta on ollut laskeva. Tämä selittyy osittain sillä, että osa nuorista odottaa esimerkiksi opiskelun tai varusmiespalvelun alkamista tai viettää väliavuotta.

Suomi lasten kasvuympäristönä -raportissa kuvataan Suomessa vuonna 1997 syntyneiden lasten elinkaarta täysi-ikäisyyteen asti. Tutkimuksen tavoitteena on kuvata suomalaisen lapsen kasvuympäristöä ja sitä, miten lapsen kasvua pystytään tukemaan erilaisten yhteisöjen kautta, joihin lapsi kuuluu. Tutkimuksessa käy ilmi, että yksi viidestä nuoresta ei ole päässyt ensisijaiseen hakukohteeseen tai mihinkään koulutukseen. Suurin osa suomalaisista lapsista on elänyt turvatun lapsuuden, mutta osalle lapsista kertyy jo varhaisessa vaiheessa erilaisia ongelmia. Vanhempien tulotaso, koulutus ja kuormitus näyttävät olevan yhteydessä lapsen terveyteen ja koulumenestykseen. Tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että palvelut eivät poista sosiaalisesta taustasta johtuvia eroja, koska perhe kasvuympäristönä ohjaa lapsen tulevaisuutta. Tuloksissa näkyy myös selkeä ero tyttöjen ja poikien välillä. Pojat menestyvät peruskoulussa tyttöjä heikommin, ja poikia siirretään yksilöllisempään opetukseen tyttöjä useammin. Tytöt puolestaan käyttävät poikia enemmän psyykenlääkkeitä, ja pojat syyllistyvät merkittävästi tyttöjä useammin rikoksiin. (Ristikari, Keski-Säntti, Sutela, Haapakorva, Kiilakoski, Pekkarinen, Kääriälä, Aaltonen, Huotari, Merikukka, Salo, Juutinen, Pesonen-Smith & Gissler 2018, 121.) NEET-nuorten määrän kasvua voitaisiin ehkäistä varhaisella puuttumisella ja perheen tilanteen huomioimisella. Tutkimuksen mukaan kolmannes NEET-nuorista on toimeentulotuen piirissä ja viidennes käyttää psyykenlääkkeitä. (Pulkkinen & Juhanpelto 2017, 119.)

Työllistymistä edistävien palvelujen lakkauttamisella tai siirtämisellä myöhempään ajankohtaan on lyhyellä aikavälillä vaikutuksia heikossa työmarkkina-asemassa olevien henkilöiden hyvinvointiin ja toimeentuloon, koska kohtaamiset ja erilaiset ryhmäaktiiviteetit tarjoavat ihmisille sisältöä ja rakennetta arkeen. Toimeentuloa rasittaa menetetyt kulukorvauksen lisäksi toimeentulotuen ruuhkautuminen, mikä voi viivästyttää etuuksien saantia. Pidemmällä aikavälillä vaikutukset voivat näkyä koulutukseen ja työelämään siirtymisessä ja laajemmin hyvinvoinnissa. (Eronen, Hiilamo, Ilmarinen, Jokela, Karjalainen, Karvonen, Kivipelto, Koponen, Leemann, Londén, Saikku 2020, 40.)

NEET-nuorten kohdalla edellä kuvatut vaikutukset ovat pitkäkestoisia ja kauaskantoisia, koska avun ja palvelujen hakeminen sekä saaminen voi toisinaan viivästyä ja olla hankalaa nuorelle. Koronapandemia siirsi työllistymistä edistävien palvelujen painopistettä etäpalveluihin. Palvelut ovat pitkälti peruuntuneet tai siirtyneet puhelin- tai

etäpalveluksi. Samaan aikaan patoutunut palvelutarve on lisääntynyt, eikä etenkin vanhojen asiakkaiden palvelutarpeisiin pystytä vastaamaan samalla tasolla kuin aikaisemmin. (Eronen ym. 2020, 51.) Suunniteltaessa NEET-nuorten koulutukseen tai työhön paluun tukemisen toimenpiteitä on tärkeää huomioida ryhmän heterogeenisyys ja nuorten yksilölliset tekijät. Tämä takaa parhaiten NEET-nuorille tarkoitettujen palvelujen onnistumisen mahdollisimman tehokkaasti. (Mascherini ym. 2012, 25.) TYPin asiakaskunnalle on yhteistä pitkäaikainen poissaolo työstä tai koulusta, minkä seurauksena monen asiakkaan sosiaalinen vuorovaikutus ihmisten kanssa on vähentynyt (Pääsky 2020, 21). Edellä mainitut seikat tulee ottaa huomioon TYPin nuorille asiakaille suunnattujen palvelujen kehittämisessä. Tutkimuksessa käytetään myöhemmin termiä nuori, vaikka tutkimuksen kohteena on NEET-nuoret.

3 TYÖLLISTYMISTÄ EDISTÄVÄ MONIALAINEN YHTEISPALVELU (TYP)

Työllistymistä edistävän monialaisen yhteispalvelun alkujuuret ovat 1980- ja 1990-lukujen vaihteessa tapahtuneessa muutoksessa. Työttömille suunnatuissa palveluissa tapahtui muutos, kun Suomessakin Euroopan unionin ja OECD:n vaikutuksesta ryhdyttiin sovittamaan yhteen työllisyys- ja sosiaalipoliittisia tavoitteita. Työvoimapolitiikan painopiste siirtyi kysyntälähtöisyydestä työvoiman tarjonnan sääntelyyn ja tämä toi asiakkaan työllistyvyyden toimenpiteet huomion kohteeksi. Työllistymistä edistävää monialaista yhteistyötä on Suomessa tuettu 2000-luvulla kahdella valtakunnallisella ratkaisulla eli työvoiman palvelukeskustoiminnalla ja kuntoutuksen asiakaspalveluyhteistyöllä. Kuntoutuksen asiakaspalveluyhteistyötä koskeva laki kumottiin vuonna 2015. (Saikku, Rajavaara & Seppälä 2017, 11, 23.)

Työllistymistä edistävää monialaista yhteispalvelua eli TYPia edelsi yhteispalvelukeilu vuosina 2002–2003 ja myös Pori oli mukana. Vuonna 2004 yhteispalvelu vakiinaistettiin ja perustettiin ensimmäiset Työvoiman palvelukeskukset. Näiden toiminta ei ollut lakisääteistä, vaan niiden toiminta perustui neuvottelusopimukseen, jonka työministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, Kansaneläkelaitos ja Suomen Kuntaliitto

tekivät. (Saikku & Karjalainen 2008, 32.) Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelmassa vuonna 2011 (Valtioneuvoston kanslia 2011, 47) todettiin, että pitkäaikais-työttömien työhön paluun kannalta olennaisia palveluja ovat työvoima- ja sosiaalipalvelut sekä terveys- ja kuntoutuspalvelut. Tavoitteena oli ulottaa koko maahan työ- ja elinkeinotoimistojen, Kelan ja kuntien yhteinen työvoiman palvelukeskusten toimintamalli. Palvelukeskusten toimintamallista säädettäisiin lailla ja niiden rahoitus turvataisiin. Haluttiin täsmentää viranomaisten vastuita pitkään työttömänä olleiden palvelujen järjestämisestä siten, että työttömät työnhakijat siirtyvät työ- ja elinkeinotoimistoista palvelukeskusten asiakkaiksi pääsääntöisesti viimeistään 12 kuukauden työttömyyden jälkeen. Palvelutarve arvioitaisiin työttömyyden alkuvaiheessa työllistymissuunnitelman teon yhteydessä. Työllisyyden monialainen yhteispalvelu sisältää pyrki- myksen palvelujen integraatioon, eli TYP vastaa työttömän palveluprosessin etenemi- sestä ja seurannasta niin sanotusti yhden luukun periaatteella.

Laki työllistymistä edistävästä monialaisesta yhteispalvelusta (1369/2014) tuli voimaan 1.1.2015, ja laki on voimaantulonsa jälkeen määrittänyt TYP-toimintaa. Laissa työllistymistä edistävästä monialaisesta yhteispalvelusta (1369/2014; 1§, 2§, 7§) kirjoitetaan, että jokaisen TE-toimiston alueella on TE-toimiston, kuntien ja Kelan sopima määrä monialaista yhteispalvelua tuottavia verkostoja. Lain voimaantulon jälkeen verkostoja perustettiin Suomeen 33, joista Satakuntaan kaksi. Jokaisella verkostolla on yhteispalvelun järjestämisestä vastaava johtoryhmä sekä vähintään yksi TE-toimiston, kunnan ja Kelan yhteinen toimipiste. TE-toimistot, kunnat ja Kela osoittavat TYPin palvelua tarvitsevien asiakkaiden määrä huomioon ottaen riittävän määrän henkilöstöä. Monialaisen yhteispalvelun tavoitteena on lain mukaan edistää työttömien työllistymistä tarjoamalla heille heidän palvelutarpeensa mukaisia julkisia työvoima- palveluja sekä sosiaali-, terveys- ja kuntoutuspalveluja.

3.1 Ohjaus TYPin palveluihin sekä asiakkuus TYPissä

Ohjaus TYPin palveluihin tehdään, kun työtön työnhakija on saanut 300 päivää työ- markkinatukea työttömyyden perusteella. Lisäksi yli 25-vuotiaat, joilla on yhtäjaksoista työttömyyttä kaksitoista kuukautta, sekä alle 25-vuotiaat, joilla on yhtäjaksoista työttömyyttä kuusi kuukautta, tulee ohjata TYPin palveluihin. Näiden lisäksi

asiakkaalla on oltava monialaisen yhteispalvelun tarve. Tyypillinen TYPin asiakas on yksin asuva, pitkään vailla työtä ollut, vähäisen ammatillisen koulutuksen omaava henkilö, jolla on terveydellisiä sekä taloudellisia ongelmia. Merkittävimpiä työllistymiseen liittyviä esteitä ovat myös päihde- ja mielenterveysongelmat sekä muut terveydelliset rajoitteet, velkaantumisesta johtuvat vaikeudet sekä erilaiset perhetilanteeseen liittyvät ongelmat. (Karjalainen & Karjalainen 2010, 67.)

TYP-työtä pidetään asiakaslähtöisenä palveluna, johon kuuluu asiakkaan elämäntilanteen selvittäminen, palvelutarvekartoitus ja monialaisen työllistymissuunnitelman laatiminen yhdessä asiakkaan kanssa. Asiakas tutkii viranomaisten palveluja omasta elämäntilanteestaan ja palvelutarpeistaan käsin. TYPin palvelussa asiakkaan elämäntilanteen muutostyötä tuetaan motivoimalla ja tukemalla elämönhallintaa. TYPin asiakkuudessa on olennaista, että asiakas saa henkilökohtaista palvelua ja ammattilaisten tukea oman polun rakentamiseen ja työllistymiseen yhdestä palvelupisteestä. (Kokko 2018, 128–130.)

TYPin asiakkaina on ensisijaisesti ollut pitkään työttöminä olleita työmarkkinatuen ja toimeentulotuen saajia, mutta viime vuosien työttömyystilanne ja pitkäaikaistyöttömyyden lisääntyminen toivat TYPin asiakkaiksi enemmän myös paremmin koulutettuja työttömiä asiakkaita. TYPin tavoitteena on asiakkaan työllistyminen tai koulutautuminen. TYPin sosiaaliohjaus ja sosiaalityö poikkeaa muusta aikuissosiaalityöstä. TYP-työtä voi kuvata myös työllistymistä edistäväksi sosiaalseksi kuntoutukseksi, jossa tavoitteena on asiakkaan työ- ja toimintakyvyn sekä aktiivisen elämän ja osallisuuden parantaminen. (Karjalainen & Aho 2017, 357–359.)

Ranua (2020, 78) on pro gradussaan havainnut, että TYPin palvelussa asiakkaan tilannetta ei tarkastella yksisuuntaisesti pitkäaikaistyöttömyyden kautta, vaan huomioidaan asiakkaan hyvinvoinnin kokonaisuus ja toimijuuden kannalta olennaiset elämän osa-alueet. TYPin palvelussa myös kiinnitetään asiakasta palveluihin ja suunnitelmallisen tuen piiriin ja tällöin on kyse palveluja yhteen sovittavasta työskentelytavasta, jossa lähtökohtana on asiakkaan henkilökohtainen toimintatilanne ja asiakkaan osallisuus. Asiakasta pyritään tukemaan palvelujen avulla ja tarjoamalla mahdollisuuksia, vaikkakin TYPin palvelussa järjestelmällä on määräysvaltaa häneen. Henkilökohtaisen tuen avulla voidaan tukea asiakkaan toimijuutta.

Yhteistä toimintamallia ei ole laajasti käytössä TYP-työssä, ja yhteistoiminta on eri TYP-verkostojen alueilla eri muotoista. Yhteistoiminnalla eri viranomaisten palvelut sovitetaan asiakkaalle yhtenäiseksi ja katkeamattomaksi palvelupoluksi. TYPin yhteispalvelussa kunta, työ- ja elinkeinotoimisto sekä Kela yhdessä arvioivat työttömän asiakkaan palvelutarpeet, suunnittelevat hänelle työllistymisen kannalta tarkoituksenmukaiset palvelukokonaisuudet sekä vastaavat hänen palveluprosessinsa etenemisestä ja seurannasta yhdessä asiakkaan kanssa. TYPissä asiakkaan palvelutarve selvitetään kokonaisvaltaisesti ja palvelut voidaan tarjota kohdennetusti. Yhteispalvelun avulla eli yhdistämällä viranomaisten osaaminen ja resurssit helpotetaan asiakkaan yksilöllisen palvelupolun löytymistä ja asiakkaan työllistymisen tukemista. (ELY 2019, 3, 5.)

TYPin palvelua ohjaa lainsäädäntö, jolla on yhteiskunnallisia tavoitteita. Palvelulla pyritään vähentämään pitkäaikaistyöttömyyttä sekä nostamaan työllisyysastetta. Tavoitteena on pidentää työuria ja turvata työvoimantarve myös tulevaisuudessa, jotta saataisiin pienennettyä työttömyydestä aiheutuvia kuluja. Tämän lisäksi tavoitteena on palveluiden selkeyttäminen, tehostaminen ja saatavuuden parantaminen. Näillä keinoilla pyritään lisäämään työttömien yhdenvertaisuutta asuinpaikasta riippumatta. TYPin palvelun vahvuus on yhden luukun periaatteen ohella palvelun laatu, jolla tarkoitetaan asiakaspalveluun käytettävissä olevaa aikaresurssia sekä laajaa moniammatillista työhön kuntoutuksen erityisosaamista. (Kokko 2018, 128–130.) Koko Suomen kattavan yhtenäisen toimintamallin puuttumisen takia olemme rajanneet tutkimuksemme Satakunnan TYPin Porin toimipaikkaan. Porin toimipiste on Satakunnan TYPin ainoa kokoaikainen toimipiste, ja myös tämä seikka helpotti työn rajaamista.

3.2 Satakunnan TYP osana nuoren palvelupolkua

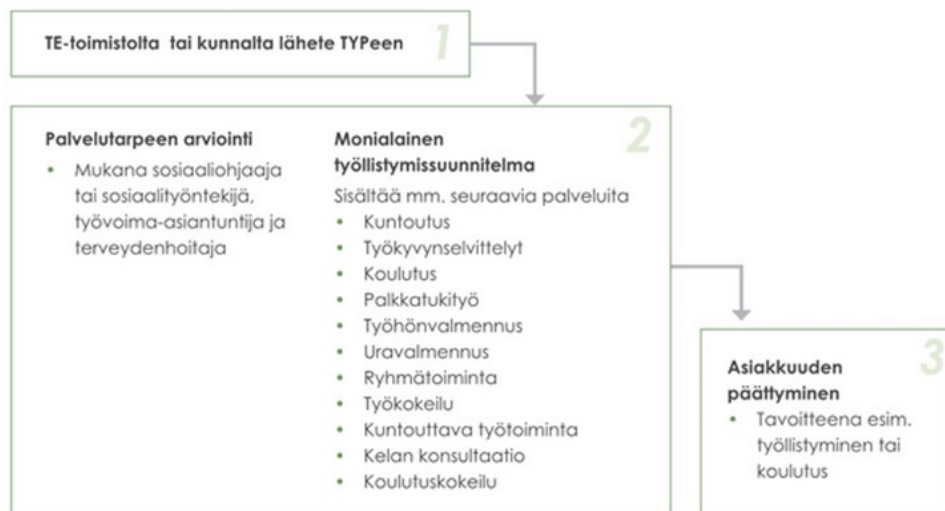
Satakunnan TYP toimii Porin, Euran, Harjavallan, Huittisten, Jämijärven, Kankaanpään, Karvian, Kokemäen, Merikarvian, Nakkilan, Pomarkun, Siikaisten, Säskylän ja Ulvilan alueella. TYP tarjoaa työ- ja elinkeinotoimiston, sosiaalipalvelujen, terveydenhuollon, Kelan ja kuntien työllisyyspalvelujen peruspalveluja sekä asiakkailleen erikseen räätälöityjä palveluja. TYPin palvelut on tarkoitettu työttömille työnhakijoille, jotka hyötyvät monialaisesta tuesta ja ovat kykeneviä ottamaan vastaan työllistymistä edistäviä palveluja. (Ketonen sähköposti 26.2.2018.) Vuoden 2021 alussa

Honkajoen kunta liittyi Kankaanpäähän, joten vuonna 2021 Satakunnan TYP toimii 14 kunnan alueella.

Satakunnan TYPin Porin toimipisteessä työskentelee sosiaalihojaajia, työvoima-asiantuntijoita, terveydenhoitaja, psykiatrinen sairaanhoitaja, Kelan TYP-työkykyneuvoja ja ammatinvalintapsykologi. Sosiaalihojaaja tukee, neuvoo ja motivoi asiakkaan elämänhallintaan liittyvissä asioissa, ohjaa asiakkaan sopivien palvelujen piiriin, toimii kuntouttavan työtoiminnan ohjaajana sekä ennen vuotta 2021 teki täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen päätöksiä. Työvoima-asiantuntija selvittää asiakkaan valmiuksia siirtyä työelämään tai koulutukseen ja tarvittaessa ohjaa asiakkaan esimerkiksi työkokeiluun tai ryhmäpalveluihin työelämävalmiuksien parantamiseksi. Hän hankkii työhönvalmentajan palveluja ja lisäksi työkyvyn selvittämiseen liittyviä palveluja asiakkaan tilanteen niin vaatiessa. Terveydenhoitaja tunnistaa ja kartoittaa työkykyyn vaikuttavia sairauksia, ohjaa asiakkaan tarvittaessa hoitoon tai kuntoutukseen ja neuvoo työkyvyn ylläpitämiseen liittyvissä asioissa. Kelan TYP-työkykyneuvoja selvittää Kelan kuntoutusmahdollisuuksia, tarjoaa etuusneuvontaa sekä yhteiskonsultaatiota ja osallistuu tarvittaessa asiakkaan työllistymissuunnitelman laatimiseen. (Ketonen sähköposti 26.2.2018.)

TYP-työn ydin on monialainen yhteispalvelutyöskentely. TYPissä palvelutarvearvion ja monialaisen työllistymissuunnitelman tavoitteena on varmistaa, että asiakas saa nopeasti työllistyäkseen tarvitsemansa eri viranomaisten palvelut. TYPin etuna on tavoittaa ja ohjata pitkäaikaistyöttömiä terveys- ja kuntoutuspalvelujen piiriin. Työttömyyden pitkittymisellä on haitallisia vaikutuksia asiakkaan terveyteen, työkykyyn ja hyvinvointiin. TYPin palvelun kautta voidaan turvata sosiaali- ja terveystyöpalvelut ja näin osaltaan edistää ihmisten terveyttä sekä ehkäistä työttömien syrjäytymistä työmarkkinoilta ja laajemmin yhteiskunnasta. (Hallituksen esitys 183/2014.) Satakunnan TYPin asiakasprosessi on kuvattu alempana (kuviot 1).

TYPin asiakasprosessi

Kuvio 1. Satakunnan TYPin asiakasprosessi. (Satakunnan TYPin sähköinen esite 2016, 3.)

Elo (2018, 72) on pro gradussaan arvioinut, että TYPin työntekijät joutuvat ensitapaamisen aikana arvioimaan nuoren tilannetta ja sovittamaan instituution tarjoamia mahdollisuuksia nuoren tilannetta edistäviin toimenpiteisiin. Silloin voi syntyä ristiriitoja, jos nuoren toiveet ja ammattilaisten arviot tai instituution tarjoamat toimenpiteet eivät ole keskenään yhteneväisiä. Usein viranomaiset kertovat, miten nuorten ja viranomaisten tapaamisissa päätökset tehdään nuoren kanssa yhdessä. Käytännössä kuitenkin viranomaiset ovat arvioivassa roolissa ja päättävät asiakkuuden aloittamisesta, kysyttävistä kysymyksistä ja lisäksi heillä on suurempi tiedollinen valta nuorelle tarjottavista mahdollisista toimenpiteistä. Satakunnan TYPin ensitapaamisissa pyritään saavuttamaan luottamuksellinen ilmapiiri ja asiakkaan tilanteen selvittämiseen varataan riittävästi aikaa.

Syrjäytymisvaarassa olevien ja syrjäytyneiden nuorten tilanteeseen vaikuttaminen on mahdollista. Se edellyttää monialaista ja kokonaisvaltaista työskentelyotetta sekä luottamusta nuoren haluun osallistua yhteiskunnan toimintaan omalla potentiaalillaan. Pitkään toimenpiteissä olleella nuorella voi olla kokemus, että hän ei ole tullut kuulluksi ja että hänen oma toimintansa ei ole hyödyllistä hänelle itselleen. Inhimillisen kokemuksen huomioiminen ja kuuleminen voivat antaa tunteen omista vaikuttamismahdollisuuksista. Nuoren tulee saada nähdä itsensä arvokkaana kumppanina ja toimijana

eikä vain toimenpiteiden kohteena. Nuorelle tarjottavien mahdollisuuksien tulee olla aitoja ja realistisia. Arvostus toista ihmistä kohtaan antaa toimijuuden tunteen ja tuottaa merkittäviä tuloksia ilman suuria resursseja. (Björklund & Hallamaa 2013, 168–169.) Pyrimme tutkimuksessamme saamaan Satakunnan TYPin nuorten asiakkaiden mielipiteitä esiin ja tuomaan ilmi heidän omaa haluaan vaikuttaa palvelujen laatuun ja sisältöön.

3.3 Kuntoutuksen ohjaus TYPin työntekijöiden asiakastyössä

Kuntoutusohjaus on tavoitteellista, asiakaslähtöistä ja lakisääteistä toimintaa, jonka avulla pyritään säilyttämään ja parantamaan kuntoutuksen vaikuttavuutta asiakkaan omassa elinympäristössä. Tämä voi olla esimerkiksi asiakkaan koti, työpaikka, päiväkotia, koulu, asumis-, kuntoutus- tai hoivayksikkö. Asiakkaan itsenäistä selviytymistä, toimintakykyä ja elämänhallintaa arvioidaan kokonaisvaltaisesti hänen omassa toimintaympäristössään. Arvioinnin avulla pyritään selvittämään asiakkaan kuntoutuksen ja palvelujen tarvetta, hänen vahvuuksiaan, edellytyksiään ja mahdollisuuksiaan osallisuuteen. Yksilöllinen elämäntilanne huomioiden kuntoutusohjauksella voidaan varmistaa asiakkaalle sopiva, tarkoituksenmukainen, tavoitteellinen ja oikea-aikainen kuntoutus- ja palvelukokonaisuus. (Salminen 2016, 385–386.)

Suomen kuntoutusohjaajien yhdistys ry:n [www-sivuilla](#) on määritelty, että kuntoutusohjaus on lakisääteistä, lähetteenä ja tavoitteellista toimintaa asiakkaan ja hänen lähiyhteisönsä tukemiseksi muuttuneessa elämäntilanteessa. Kuntoutusohjaus on moniammatillista verkostoyhteistyötä, jonka keskiössä on asiakas itse. Yhteistyötahoja ovat muun muassa TE-toimisto, Kela, kuntoutuslaitokset, vakuutuslaitokset, sosiaalityö, koulutoimi, yksityiset palveluntuottajat ja kolmannen sektorin toimijat. (Suomen kuntoutusohjaajien yhdistys ry:n [www-sivut](#) 2020.)

Kuntoutumisprosessia luonnehditaan yksilölliseksi kasvu- ja oppimisprosessiksi. Kuntoutus merkitsee asiakkaalle yleensä aina uudelleen orientoitumista ja oppimista. Kuntoutuksen myötä asiakas löytää itsestään uusia voimavaroja, oppii hallitsemaan arkielämän tilanteita ja lisäksi hänen tietonsa ja taitonsa lisääntyvät. Kuntoutuksen ensisijaisena tarkoituksena on, että asiakas löytää toiveidensa mukaisen elämäntavan,

jonka hän itse uskoo voivansa omaksua. Asiakas ei ole passiivinen toimenpiteiden vastaanottaja, vaan hän on itse aktiivinen toimija omassa kuntoutusprosessissaan. (Järvi-koski & Härkäpää 2011, 16.) Omassa kuntoutumisprosessissaan asiakas määrittelee itselleen merkitykselliset ja realistiset tavoitteet ja keinot niiden saavuttamiseksi suunnitellaan asiantuntijoiden kanssa. Kuntoutustoimenpiteiden tulisi olla oikea-aikaisia sekä myös saumattomasti organisaatiosta toiseen jatkuvia. (Autti-Rämö & Salminen 2016, 14–15.)

Kuntoutuksen ohjausta Satakunnan TYPissä tekevät osittain kaikki ammattikunnat. Terveystieteiden henkilöstöllä työskentelyote on kuntoutuksellinen. Psykiatrisen sairaanhoitajan työnkuvaan kuuluu psyykkisen toimintakyvyn arviointia, psykiatrisen hoidon tarpeen arviointia, keskustelua sekä motivoivaa vuorovaikutusta. Asiakas ohjautuu psykiatrisen sairaanhoitajan vastaanotolta tilanteensa, lääkärin arvion, työntekijöiden tai oman arvionsa mukaan joko työhallinnon, Kelan tai muiden palvelujen piiriin. Satakunnan TYPin sosiaaliohjaajalla, joka toimii myös kuntouttavan työtoiminnan ohjaajana, on tärkeä rooli asiakkaan kuntouttavan työtoimintajakson aikana. Sosiaaliohjaaja toimii asiakkaan tukena sekä havainnoi ja arvioi kuntouttavan työtoiminnan sujumista ja asiakkaan selviytymistä työtehtävistä työtoimintajakson aikana. Sosiaaliohjaaja on asiakkaan tukena ohjaten tarvittaessa asiakasta kuntouttavaa työtoimintaa tukevien muiden palvelujen piiriin. Satakunnan TYPissä sosiaaliohjaajan työnkuvaan kuuluu kuntouttaa, ohjata ja edistää asiakkaan työllistymismahdollisuuksia ja -valmiuksia.

Blomgren ja Saikku (2020, 71–72) ovat tutkineet TYPin asiakkuuksia ja todenneet, että TYPissä otetaan ihmisen kokonaistilanne laajasti huomioon ja pyritään löytämään oikeat palvelut yksilöllisen tarpeen mukaan. TYPin palveluissa olleet asiakkaat kertoivat, että TYPin monialaisessa työskentelyssä pystytään huomioimaan esimerkiksi mahdollisten sairauksien tai asiakkaan perhetilanteen vaikutukset työllistymiseen ja ottamaan ne huomioon. Kuntoutumisen näkökulmasta asiakkaan mahdollisuudet edistää omaa tilannettaan kytkeytyvät terveys-, sosiaali- ja työllisyyspalvelujen piiriin. TYPin palveluun ohjautuminen helpottaa asiakkaan tilannetta, koska palvelujen saatavuus helpottuu monialaisessa palvelussa. Kuntoutumista helpottaa palvelutarpeen tunnistaminen, kun taas tunnistamattomat palvelutarpeet johtavat ongelmien pitkittymiseen, monimutkaistumiseen ja osin kroonistumiseen. Kun puhutaan NEET-nuorista

ja nuorisotyöllisyydestä, niin työllisyyden edistäminen ei tarkoita vain ihmisten auttamista työn löytämisessä, vaan palvelujen räätälöimistä kohderyhmän erilaisiin ja moniulotteisiin tarpeisiin tarjoamalla heille yksilöllistä ja monialaista tukea (Pääsky 2020, 44).

4 KUNTOUTTAVA TYÖTOIMINTA NUOREN PALVELUPROSESSISSA

Kuntouttava työtoiminta on sosiaalihuoltolain mukaista sosiaalipalvelua ja sen tavoitteena on ehkäistä työttömyyden aiheuttamia kielteisiä vaikutuksia asiakkaan toimintakykyyn, vahvistaa asiakkaan arjen- ja elämäntilannetta sekä työ- ja toimintakykyä ja ehkäistä syrjäytymistä tarjoamalla mahdollisuutta työtoimintaan ja muihin palveluihin. Kuntouttava työtoiminta on tarkoitettu niille asiakkaille, jotka eivät työ- ja toimintakykynsä rajoitteiden vuoksi voi osallistua julkisiin työvoimapalveluihin tai työhön. Kyseessä on toissijainen palvelu TE-palveluihin nähden. Kuntouttavan työtoiminnan tulee olla tavoitteellista siten, että työtoiminta parantaa asiakkaan elämäntilannetta ja toimintakykyä, jotta asiakas työllistyisi, hakeutuisi koulutukseen tai osallistuisi TE-hallinnon työllistymistä edistäviin palveluihin. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2020b.)

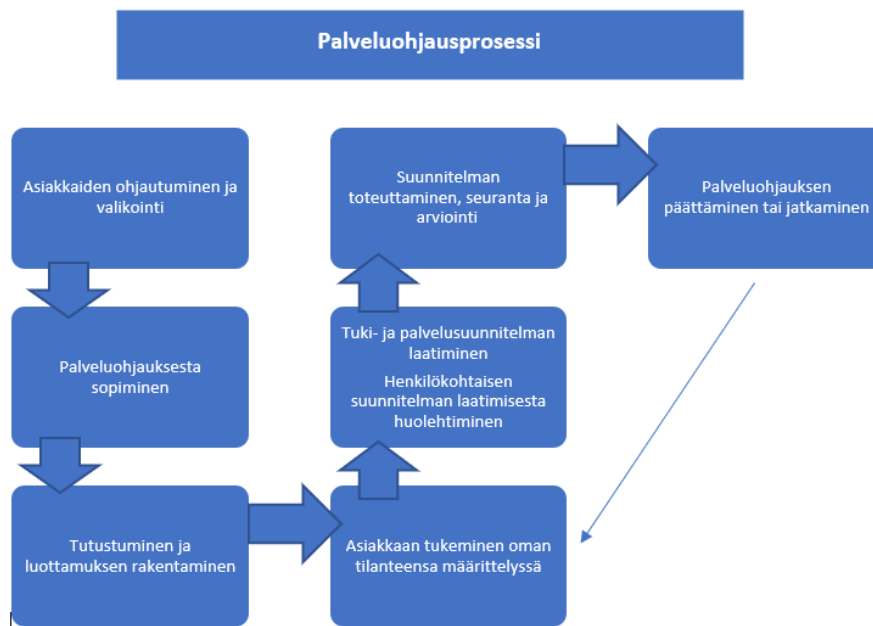
Kuntouttavan työtoiminnan sisältö on sovitettava asiakkaan osaamisen, työ- ja toimintakyvyn mukaisesti niin, että toiminta on asiakkaan työmarkkinoille pääsyn kannalta mielekästä ja riittävän vaativaa. Kuntouttavaa työtoiminta kestää 3–24 kuukautta kerrallaan. Asiakkaan tulee osallistua jakson aikana kuntouttavaan työtoimintaan vähintään yhtenä ja enintään neljänä päivänä kalenteriviikossa. Kuntouttavan työtoiminnan pituus on vähintään neljä tuntia päivässä. (Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 189/2001, 2 §.) Kuntouttavaa työtoimintaa säättävä laki muuttui vuoden 2010 alusta ja keskeinen uudistus oli, että kuntouttava työtoiminta ulotettiin koskemaan kaikkia pitkään työttömänä olleita työkäisiä. Aiemmin kuntouttavan työtoiminnan velvoittavuus koski vain pitkään työttömänä olleita alle 25-vuotiaita. Uudistetun lain velvoittavuus ulotettiin myös 25 vuotta täyttäneisiin. Edelleen 25 vuotta täyttäneet tulevat lain velvoittavuuden piiriin alle 25-vuotiaita myöhemmin. (Laki kuntouttavasta

työtoiminnasta annetun lain muuttamisesta 314/2010, 3 §.) Laki työllistymistä edistävästä monialaisesta yhteispalvelusta (1369/2014) toi kuntouttavan työtoiminnan lakiin maininnan, että monialainen työllistymissuunnitelma korvaa aktivointisuunnitelman.

Pääministeri Sanna Marinin johtama hallitus ehdotti eduskunnalle kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain muuttamista vuoden 2021 alusta. Laki kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain muuttamisesta (702/2020) astui voimaan tammikuussa 2021. Laissa ei määritellä kuntouttavan työtoiminnan sisältöä, mutta kuntouttavan työtoiminnan on tuettava kaikin keinoin asiakkaan työllistymistä ja työmarkkinoille pääsyä. Aktivointisuunnitelmaan voidaan sisällyttää myös työllistymismahdollisuuksia parantavia sosiaali-, terveys-, kuntoutus- ja koulutuspalveluja. Kuntouttavaan työtoimintaan tulee myös kuulua asiakkaan elämänhallintaa sekä työ- ja toimintakykyä edistäviä palveluja, jotka voidaan toteuttaa erilaisissa toimintaympäristöissä yksilö- tai ryhmämuotoisesti. Palveluun tulee sisältyä aina henkilön tarvitsema tuki ja ohjaus, jota annetaan henkilökohtaisena tai ryhmässä toteutettavana palveluna. Kuntouttava työtoiminta on sovitettava yhteen henkilön tarvitsemien sosiaali-, terveys- ja kuntoutuspalvelujen, julkisten työvoimapalvelujen sekä muiden palvelujen ja tukitoimien kanssa.

4.1 Palveluohjaus kuntouttavassa työtoiminnassa

Pietiläisen ja Seppälän (2003, 37) mukaan palveluohjaus on prosessi, jossa edetään tavoitteellisesti vaiheittain. Työskentelyn jatkuessa vaiheet voivat osittain limittyä toisiinsa. Eri vaiheiden eteneminen palveluprosessin eri vaiheissa määräytyy yksilöllisesti. Tällöin ohjaajalta vaaditaan kykyä tunnistaa toimivat työskentelytavat ja huolehtia asiakkaan asioiden koordinoinnista sovitulla tavalla. Kuntouttavassa työtoiminnassa palveluohjausprosessin tulisi hyvin toimiessaan mukaila Pietiläisen ja Seppälän mallia palveluohjauksesta. Ohjaajalla tulee olla riittävästi aikaa tutustua asiakkaaseen ja hänen elämäntilanteeseensa, jotta ohjausprosessissa ei tapahtuisi asiakkaan kannalta vääriä ohjauksia ja valintoja. Tärkeää on muistaa, että palveluohjauksen ja toiminnan tavoitteet ovat kuntouttavan työtoiminnan asiakkaalle selkeitä. Kuvio 2 avaa palveluohjausprosessin kulkua.

Kuvio 2. Palveluohjausprosessi Pietiläistä & Seppälää (2003, 37) mukaillen

Palveluohjauksessa on samoja elementtejä kuin kuntoutuksen ohjauksessa sekä TYPin monialaisessa ohjauksessa. Palveluohjausprosessissa on mukana monialainen palvelutarpeen arviointi, palvelusuunnitelman laatiminen, palvelupäätöksen tekeminen, palvelujen järjestämistä ja toteutuksen tarkastelua. Palveluohjauksesta vastuussa olevan henkilön tulee ottaa vastuu asiakkaansa palvelukokonaisuudesta. Palvelujen yhteistoimintaan tulee kiinnittää huomiota. (Helminen 2017, 25–26.)

4.2 Kuntouttavan työtoiminnan järjestäminen koronapandemian aikana

Porin perusturvan ja kaupungin työllisyyspalvelujen linjauksessa kuntouttavan työtoiminnan järjestämisestä koronapandemiasta johtuvan poikkeustilan aikana (Ketonen sähköposti 21.4.2020) kirjoitettiin, että kuntouttavaan työtoimintaan osallistuminen on asiakkaalle vapaaehtoista, ei velvoittavaa. Riskiryhmiin kuuluvien asiakkaiden osallistuminen työtoimintaan ei ole suotavaa. Kuntouttavasta työtoiminnasta sovitaan normaalisti kaupungin kuntouttavan työtoiminnan ohjaajan, työtoimintapaikan sekä asiakkaan kesken. Työtoimintapaikan on huomioitava mahdolliset (myös koronaan liittyvät) tarvittavat suojaimet ja varauduttava tarjoamaan niitä jaksolla oleville asiakkaille.

Kunta voi kuntouttavan työtoiminnan järjestäjänä keskeyttää työtoiminnan epidemia-tilanteen ajaksi, mikäli kunta ei pysty toteuttamaan toimintaa muulla tavoin. Tällainen keskeyttäminen edellyttää, että asiasta on informoitu TE-toimistoa ja asiakasta. Kuntouttavan työtoiminnan ollessa keskeytyneenä asiakas ei menetä etuuttaan eikä perustoimeentulotukea alenneta. Kuntouttavaa työtoimintaa on mahdollisuus jatkaa, jos kunta pystyy järjestämään työtoiminnan muulla tavalla ja siitä sovitaan asiakkaan kanssa. Tällöin asiakkaalle voidaan maksaa kuntouttavaan työtoimintaan liittyvät kulkorvaukset. Kaikissa tilanteissa kunnan vastuulla on huolehtia siitä, että asiakkaan oikeus välttämättömään huolenpitoon ja toimeentuloon ei vaarannu. (STM 2020a, 5.)

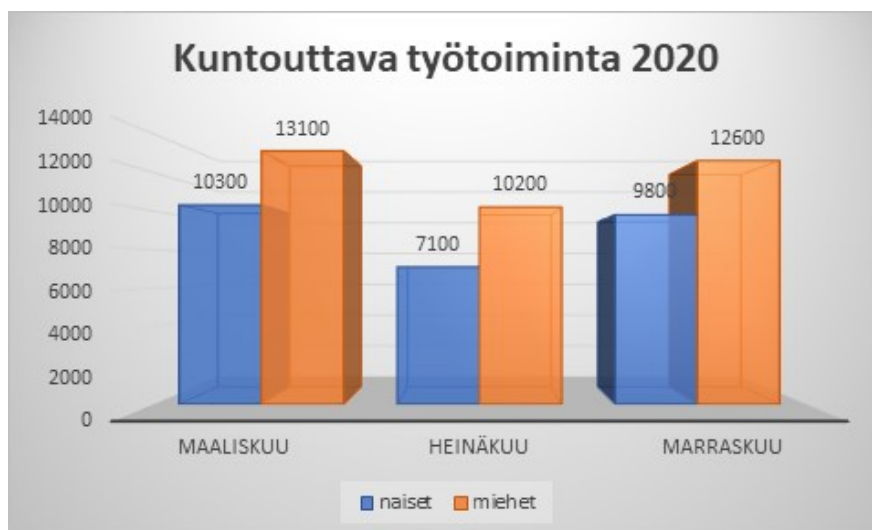
Sosiaali- ja terveysministeriö päivitti keväällä 2020 ohjeitaan (STM 2020c, 1–2) ja ohjeissa oli, että ”Kunnat voivat kuntouttavan työtoiminnan järjestäjinä päättää, miltä osin ne haluavat jatkaa STM:n 8.4.2020 antamassa ohjeessa tarkoitettuja muita toteutusmuotoja 1.6 ja 31.7.2020 välisenä aikana. Sosiaali- ja terveysministeriö suosittelee, että 1.6. jälkeen ainakin osa toiminnasta toteutettaisiin niin, että niihin liittyisi myös asiakkaan fyysinen läsnäolo toiminnassa. Kuntouttavan työtoiminnan tavoitteiden toteutumisen seurannassa ja asiakkaan tukemisessa tarvitaan sosiaali- ja terveysministeriön näkemyksen mukaan myös asiakkaan tapaamista kasvokkain. Se kuinka paljon kunkin asiakkaan kohdalla tämä on tarpeen, on ratkaistava asiakkaan yksilöllisen tilanteen mukaan. Sosiaali- ja terveysministeriö kannustaa kuntia kehittämään vaihtoehtoisia kuntouttavan työtoiminnan toteutustapoja poikkeustilanteen ajalle yhteistyössä järjestöjen ja muiden toimijoiden kanssa.”

Ohjeissa (STM 2020c, 1–2) mainittiin, että lainsäädäntö ei määrittele kuntouttavan työtoiminnan sisältöjä tai toteutustapoja yksityiskohtaisesti. Ministeriö suositteli kuntia aktiivisesti kehittämään ja kokeilemaan uusia toimintamalleja. Tällaisissa vaihtoehtoisissa toteutusmuodoissa tulee toimia yhteisymmärryksessä sekä asiakkaan että sosiaalihuollosta vastaavan viranomaisen kanssa asiakkaan tuen tarpeisiin vastaavan toimintamallien löytämiseksi. Kehiteltäviä toimintamuotoja voisi olla esimerkiksi verkkovalmennus, etäkonsultaatiot sekä etäohjaus, uraohjaus ja etätehtävät ja yksilöohjeistus esimerkiksi yksilöllisen toimintapäiväkirjan tai lukujärjestyksen muodossa. Ahtola (2020, 45–47) on tutkinut koronapandemian vuoksi kuntouttavan työtoiminnan keskeyttäneitä asiakkaita ja keskeytyksen vaikutuksia arkeen. Tutkimuksessa tuli esille, että asiakkaat olivat havainneet kuntouttavan työtoiminnan antaman tuen

merkityksen heidän arkeensa. Kuntouttavan työtoiminnan aikana osa asiakkaista oli onnistunut kartuttamaan voimavarojaan ja parantamaan toimintakykyään, mikä näkyi päivärytmin parantumisena ja työtoimintapäivien lisäämisenä. Lisäksi tutkimuksesta ilmeni, että kuntouttavassa työtoiminnassa olleessaan asiakkaat olivat saaneet lisää sosiaalisia kontakteja arkeen. Asiakkaat toivoivat myös tehostettua etäyhteydenpitoa työntekijän kanssa. Kehittämisen kohteeksi nousi yksilöllisten tarpeiden huomioimisen ja niiden perusteella toimimisen tärkeys, jotta tarpeisiin vastattaisiin ja asiakkaiden hyvinvointia tuettaisiin.

Kuntouttavaan työtoimintaan osallistuminen tarjoaa asiakkaille mielekästä tekemistä, rakennetta arkeen ja mahdollisuuden oppia uusia asioita. Lisäksi kuntouttavan työtoiminnan sosiaalinen vuorovaikutus parantaa asiakkaiden kokemuksia arvostuksen lisääntymisestä sekä asiakkaiden yksilöllisyyden huomioivaa työyhteisökulttuuria. Riittävien resurssien merkitystä ja palvelujen oikea-aikaista kohdentamista pidetään tärkeänä, jotta kuntouttava työtoiminta olisi asiakkaalle mielekästä ja tavoitteellista. (Pääsky 2020, 10, 34.) Koronapandemian aikana kehitetyt etäkuntouttavat työtoiminnan palvelut pyrkivät vastaamaan näihin tarpeisiin. Muutokset kuntouttavaan työtoimintaan osallistumisesta koronapandemian aikana näkyvät seuraavassa taulukossa (taulukko 1).

Taulukko 1. Kuntouttavan työtoiminnan osallistujien muutos Työ- ja elinkeinoministeriön Työllisyyskatsauksen mukaan 03-11/2020

4.3 Aikaisemmat tutkimukset

Kuntouttavaa työtoimintaa on tutkittu melko paljon erilaisten lähestymistapojen kautta. Miettinen (2020, 60- 64) on tutkinut opinnäytetyössään kuntouttavan työtoiminnan merkitystä nuoren aikuisen hyvinvointiin. Tutkimus osoittaa, että kuntouttava työtoiminta lisää nuoren aikuisen hyvinvointia, mikä näkyy muun muassa arjenhallinnan, yhteisöllisyyden ja tulevaisuusajattelun parantumisena. Kehittämisehdotuksena tutkimuksessa esitettiin kuntouttavan työtoiminnan laajentamista entistä monipuolisemmaksi ja moniportaisemmaksi. Porrasmallissa kuntouttava työtoiminta jakaantuisi kolmeen tasoon, josta alimmalle tasolle ehdotettiin matalan kynnyksen kuntouttavaa työtoimintaa. Käytännössä tämä tarkoittaisi verkkopajaa, jossa kuntouttava työtoimintaa olisi etänä verkossa. Verkossa tehtävä kuntouttava työtoiminta nähtiin alkuponnahduksena varsinaiselle ryhmämuotoiselle kuntouttavalle työtoiminnalle. Etänä toimivan kuntouttavan työtoiminnan etuina nähtiin riippumattomuus ajasta ja paikasta sekä ajatus siitä, että verkossa tapahtuvat sosiaaliset kontaktit saattaisivat olla nuorille helpompi ja tutumpi lähestymistapa. Oman tutkimuksen kannalta tämä on mielenkiintoinen visio ja kehittämissuositus, jota voidaan pohtia tarkemmin oman tutkimuksen valmistuttua.

Okkonen, Siira & Söderman-Juvani (2015, 37–38) ovat selvittäneet tutkimuksessaan nuorten kokemuksia ryhmämuotoisesta toiminnallisesta kuntouttavasta työtoiminnasta. Ryhmätoiminnassa toteutui sosiaalipedagogiseen toimintaan sisältyvä yksilöllisiin prosesseihin suuntautuva kasvatuksellinen tarkoitus ja ihmisenä kasvu. Tutkimuksen mukaan nuoret kokivat myönteisiä muutoksia omassa itsessään ja arkielämässään. Muutokset näkyivät nuorten fyysisen ja psyykkisen voimien kohenemisena, rohkeuden ja itsetunnon kasvuna ja osallisuuden kokemuksena. Ryhmämuotoinen kuntouttava työtoiminta lisäsi nuorten osallisuutta, vertaistukea, arjen rytmittymistä, voimavaroja ja omaa aktiivisuutta. Tämä näkyi nuorilla myös kuntouttavan työtoiminnan ulkopuolella esimerkiksi lisääntyneinä yhteydenpitoina ystäviin tai omiin vanhempiin. Myös Sokka-Hukkanen (2015, 30, 42) on opinnäytetyössään tutkinut nuorten aikuisten kokemuksia kuntouttavan työtoiminnan ryhmistä. Tutkimuksen mukaan nuorten aikuisten hyöty kuntouttavaan työtoimintaan osallistumisesta oli ensisijaisesti taloudellisen tilanteen vahvistuminen. Lisäksi esiin nousi monia elämänhallinnan ja toimintakyvyn osa-alueita, joita kuntouttavaan työtoimintaan osallistuminen on vahvistanut.

Saila & Kivirinta (2015, 81–86) ovat tutkineet pro gradussaan nuorten kokemuksia kuntouttavassa työtoiminnassa sosiaalisen kuntoutuksen näkökulmasta. Kuntouttavan työtoiminnan tuoma arjen struktuuri, vertaisryhmä, toiminnallisuus sekä yksilöllinen ohjaus tukivat tutkimuksen mukaan nuorten sosiaalista kuntoutumista. Toiminta lisäsi nuorten motivaatiota ja halua muuttaa oman elämän suuntaa. Nuorten muutoshalu kumpusi heidän omasta turhautumisestaan, kyllästymisestä ja tekemättömyydestä, joita työttömyys ja toimettomuus olivat aiheuttaneet. Kuntouttavan työtoiminnan kautta nuorten fyysiset voimavarat vahvistuivat, päivä- ja unirytmiksi säännöllistyi, päihitteiden käyttö vähentyi ja ruokailutottumukset muuttuivat terveellisemmäksi. Tutkimuksen nuoret kuvasivat, että omien voimavarojen löytäminen, pärjäämisen kokemus, luottamuksen vahvistuminen niin itsen kuin muihin, uudisti ja vahvisti heidän omaa identiteettiään.

Salokankaan (2015, 32–33) tutkimuksen mukaan nuoret ovat pääosin kokeneet kuntouttavan työtoiminnan hyödyllisenä palveluna, joka on vaikuttanut positiivisesti etenkin arjenhallintaan. Kuntouttavan työtoiminnan ansiosta nuoret ovat löytäneet vertaistukea ja uusia ystävyys-suhteita, joilla on merkittävä rooli syrjäytymisen ehkäisemisessä ja elämänlaadun parantumisessa. Salokangas pohtii, että resursseja lisäämällä ja kuntouttavaa työtoimintaa kehittämällä nuorten syrjäytymistä pystyttäisiin ehkäisemään ja auttamaan paremmin nuoria kohti opintoja ja työelämää.

Ervasti (2014, 29–33) on opinnäytetyössään tutkinut nuorten kokemuksia kuntoutuksesta nuorten Starttipajalla. Kuntouttava työtoiminta koettiin hyvänä asiana, jossa nuoret saivat vertaistukea, onnistumisen ja yhteisöllisyyden kokemuksia ja mielekästä tekemistä. Ilmapiirin nuoret kokivat turvalliseksi ja hyväksyväksi. Kaikkien kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvien nuorten tulevaisuudensuunnitelmat olivat selkiytyneet ja heidän työidentiteettinsä oli vahvistunut. Jokainen nuorista toivoi pääsevänsä tulevaisuudessa töihin tai opiskelemaan. Kuntouttava työtoiminta näkyi myös nuorten parantuneena ruokahaluna ja vähentyneinä uniongelmina.

Singh (2012, 54–55) on tutkimuksessaan tarkastellut työvoiman palvelukeskus Väylän järjestämän kuntouttavan työtoiminnan vaikutusta nuorten voimaantumisen kokemukseen. Tutkimustulosten perusteella voitiin todeta, että nuoret olivat tyytyväisiä kuntouttavaan työtoimintaan ja sen positiivisiin vaikutuksiin heidän aktiivisuuteensa,

toimintakykyyn ja asenteisiin. Singh nosti tärkeimmäksi asiaksi nuorten käsitykset omasta itsestä, jotka olivat muuttuneet selkeästi myönteisimmiksi. Merkittäviksi asioiksi vaikuttavuuden näkökulmasta nousivat nuorten asiakkaiden kuunteleminen, välittäminen, ihmisläheisyys, asiakaslähtöisyys ja moniammatillisuus.

5 ETÄKUNTOUTUS

Etäkuntoutuksella tarkoitetaan etäteknologiaa hyödyntävien sovellusten tavoitteellista, ammattilaisen ohjaamaa ja seuraamaa käyttöä kuntoutuksessa. Etäkuntoutuksella on selkeä tavoite sekä alku ja loppu kuten muullakin kuntoutuksella. (Ahtinen, Lehtiö, Heinonen, Wickman-Viitala, Järvinen, Väätänen, Panu, Tarnanen & Boberg 2019, 71; Salminen, Heiskanen, Hiekkala, Naamanka, Stenberg & Vuononvirta 2016, 11.)

Salmisen ja Hiekkalan (2019, 9) mukaan etäkuntoutusta voisi toteuttaa täysin verkossa ajasta ja paikasta riippumattomana verkkokuntoutuksena ja siihen voisi liittää mahdollisuuden keskustella palveluntuottajan kanssa esimerkiksi chat-kanavalla. Sitä voi myös toteuttaa reaaliaikaisesti, jolloin asiakas ja palveluntuottaja ovat reaaliaikaisessa yhteydessä toisiinsa etäteknologiaa hyödyntävien sovellusten avulla. Etäkuntoutuksen eri muotoja voi yhdistellä kasvokkain toteutettavaan avo- tai laituskuntoutukseen. Etäteknologialla tarkoitetaan muun muassa fyysisen aktiivisuuden tai toimintakyvyn mittaamiseen, tallentamiseen ja analysointiin sekä ohjaukseen ja neuvontaan käytettyjä ohjelmistoja, sovelluksia ja palveluja. (Sjögren, Anttila, Kivistö, Haapaniemi, Paajanen & Piirainen 2019, 207.)

Etäkuntoutuksen soveltuvuus tulee arvioida yksilöllisesti kuntoutujan elämäntilanne ja tavoitteet huomioon ottaen ja sen laadusta ja toimivuudesta tulee varmistua. Etäkuntoutus on moniammatillinen prosessi, johon sisältyy uudenlainen työskentely, kohdaksi tuleminen sekä vertaistuen mahdollistuminen etäteknologian avulla. Kuntoutus ylipäättään on muuttumisen tila, jossa mahdollistetaan kuntoutujalle paikka oivallukselle ja pohdinnalle, esteiden käsittelyyn, asenteiden muutokseen ja itsestä huolehtimiseen. (Sjögren, ym. 2019, 217.) Etäkuntoutuksen toteuttamiseen tulee aina

liittymään epävarmuustekijöitä ja tiettyjä vaikeuksia. Myös inhimilliset tekijät, kuten se, että asiakas ei osaa käyttää laitetta oikein, saattavat aiheuttaa haasteita, vaikka tekniikka olisi toimivaa. Kelan etäkuntoutushankkeen hankepääällikkö Jarkko Honkosen mukaan etäkuntoutuksen tuomat hyödyt tulevat voittamaan haasteiden määrän ja käytännöt tulevat kehittymään etäyhteyksien käytön yleistyessä. (Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus 2018.)

Kelan Etäkuntoutus-hankkeen tulosten perusteella voi olettaa, että etäteknologioiden saatavuuden ja käytettävyyden edistymisen myötä etäteknologioiden hyödyntäminen integroituu luonnolliseksi osaksi kuntoutuksen monimuotoista toteutusta. Etäkuntoutus tuo kuntoutuksen asiakkaan arkeen, mahdollistaa läheisten osallistumisen kuntoutukseen ja tarjoaa uudenlaisia verkostoyhteistyön mahdollisuuksia ammattilaisille. Vaikka asiakkaalla olisikin mahdollisuus kasvokkaiseen kuntoutukseen, voidaan etäkuntoutuksen avulla tuoda kuntoutukseen joustavuutta ja vaihtelua. Kelan etäkuntoutushankkeen toteuttamiseen osallistui yli sata kuntoutuksen eri ammattilaista ja noin 400 asiakasta lapsista ikäihmisiin. Mukana oli myös perheitä ja muuta lähiverkostoa. Kokeilun etäkuntoutuspalvelut muodostuivat erilaisista terapioiden, kuntoutuskursseista, moniammatillisesta yksilöllisestä kuntoutuksesta sekä ammatillisesta kuntoutuksesta. Suurin osa kehittämissuunnitelmien asiakkaista ja mukana olleista kuntoutuksen ammattilaisista suositteli kuntoutusta, jossa on mukana etäteknologiaa. (Salminen & Hiekkala 2019, 289–290.)

Etäkuntoutuksen käynnistäminen ja toteuttaminen on oppimistilanne kaikille kuntoutuksen osapuolille eli palveluntuottajalle, asiakkaalle, hänen mahdolliselle tukihenkilölle ja lähettävälle taholle. Etäkuntoutus vaatii kaikilta osapuolilta omatoimisuutta, aloitteellisuutta, huolellista valmistautumista sekä kaikkien osallisten perehdyttämistä ja kouluttamista asiaan. Oppimisprosessi on aina yksilöllistä ja jokaiselle asiakkaalle tulisi mahdollistaa oma ohjauksellinen polku, jossa huomioidaan hänen teknologiaosaamisensa ja motivaationsa kuntoutua teknologiaa hyödyntäen. Palveluntuottajilta etäkuntoutus edellyttää uudenlaisen ajanhallinnan ja aktiivisuuden opettelua. Aikaa tarvitaan teknologian ja sovellusten opetteluun sekä etäkuntoutuksen suunnitteluun ennen varsinaisen kuntoutuksen aloittamista. Ammatilliset tarvitsevat lisää tietoa muun muassa tarvittavista ohjausteorioista ja -menetelmistä, verkkomateriaalin laatimisesta sekä vuorovaikutuksesta ja kommunikoinnista verkkoympäristössä. Myönteisen

asenteen ja omien ennakkoasenteiden tunnistamisen koettiin edistävän etäkuntoutuksen käyttöönottoa. Kuntouksen vaikuttavuuteen, merkityksellisyyteen sekä kustannustehokkuuteen tulee kiinnittää jatkossa enemmän huomiota. Tulevaisuuden etäkuntoutuksen lähtökohtana tulisikin olla tutkitut, tieteelliseen näyttöön perustuvat kuntoutusmallit. Etäkuntoutus tarvitsee vielä lisää tutkimustietoa sen merkityksellisyydestä ja vaikuttavuudesta. (Salminen & Hiekkala 2019, 289–293.)

Palveluvalikoima on kaventunut ja palvelumuotoja muutettu etäpalveluja painottavaksi koronapandemian aikana vuonna 2020. Tämän vuoksi ja osittain asiakkaiden pelkojen vuoksi jotkin kontaktia edellyttävät tarpeelliset ja välttämättömätkin palvelut ovat jääneet toteutumatta. Monet sosiaali-, terveys- ja työllisyyspalvelut ovat muuttuneet digitaalisiksi etäpalveluiksi. Etäpalvelujen käyttö edellyttää toimivia verkkoyhteyksiä, it-taitoja ja mahdollisuutta kirjautua palveluun esimerkiksi verkkopankkitunnuksella. Jos nämä ehdot eivät täyty, asiakkaan syrjäytymisriski kasvaa. (Rissanen, Parhiala, Kestilä, Härmä, Honkatukia, Jormanainen 2020, 4.)

Kelan keväällä 2020 tekemässä kyselytutkimuksessa selvitettiin fysio-, toiminta-, puhe- ja musiikkiterapeuteilta, neuropsykologeilta sekä psykoterapeuteilta koronakriisin vaikutuksia avomuotoisen yksilöterapian toteutukseen. Tähän kyselyyn vastasi 905 terapeuttia. Kyselyssä selvisi, että terapeuteista 41 prosenttia ei jatkanut kriisin aikana kasvokkaista kuntoutusta, 86 prosenttia terapeuteista otti etäkuntoutuksen käyttöön vähintään joidenkin asiakkaiden kanssa, 20 prosenttia terapeuteista informoi, ettei yhdenkään asiakkaan terapia jäänyt toteutumatta koronakriisin aikana ja kolme prosenttia vastanneista kertoi kaikkien asiakkaiden terapian jääneen toteutumatta. Uuden kuntoutuksen aloittaminen etäkuntoutuksena koettiin haastavaksi, minkä vuoksi uusia terapioita ei juurikaan aloitettu keväällä 2020 koronakriisin aikana. (Heiskanen, Rinne & Salminen 2020.)

Kelan kyselyssä selvisi myös, että terapeutit ovat pyrkineet muokkaamaan etäkuntoutusta asiakkaiden ja perheiden tilanteisiin sopiviksi. Kuntoutuksen keskeyttämisen syiksi terapeutit mainitsivat esimerkiksi koronaan liittyvät ohjeistukset, rajoitukset ja koronatartunnan saamiseen liittyvät pelot, asiakkaan kokemuksen etäkuntoutuksen soveltumattomuudesta itselleen ja hienovaraisen vuorovaikutuksen rajoitukset etäkuntoutuksessa. Arjen uudelleen järjestäminen rajoitti myös kuntoutukseen osallistumista.

Etäkuntoutus ei sovi kaikille asiakkaille muun muassa toimintakykyrajoituksista johtuen. Useimmiten sitä kuitenkin kannattaa kokeilla. Etäkuntoutuksen toteutumiseksi asiakas tarvitsee rauhallisen paikan, sopivat välineet ja tietoliikenneyhteydet. Lisäksi ne asiakkaat, jotka eivät kykene käyttämään laitteita itse, tarvitsevat tuekseen riittävän sitoutuneet lähihenkilöt. (Heiskanen, Rinne & Salminen 2020.)

Valtakunnallinen työpajayhdistys (TPY) toteutti 04-05/2020 kyselyn, johon vastasi yhteensä yli 800 etsivän nuorisotyön nuorta ja työpajan valmentautujaa. Kyselyssä tuli esiin, että koronaepidemia on syventänyt monen vaikeassa elämäntilanteessa olevan nuoren haasteita. Koronaepidemiasta on aiheutunut yksinäisyyttä, ahdistusta ja talousvaikeuksia, ja se on voimistanut mielenterveysongelmia ja lisännyt päihteidenkäyttöä. Valtakunnallisesti kaikki palvelujen järjestäjä- ja tilaajatahot eivät mahdollistaneet verkkopohjaisten palvelujen tuottamista, vaikka pajoilla olisi ollut tekninen mahdollisuus siihen. Ohjeistusten tarkennuttua monilla työpajoilla pystyttiin myöhemmin käynnistämään etä- ja digivalmennusta. Tulevaisuudessa digitaalisesti toteutettavaa valmennusta ja kehitettyjä hyviä etäratkaisuja voisi jatkaa lähivalmennuksen ohessa erilaisten hybridimallien avulla. Verkkovälitteinen toiminta lisää palvelujen saavutettavuutta. Se voi myös tuoda palveluun uusia nuoria ja madaltaa kynnystä siirtyä lähivalmennukseen. Olennaista on myös lisätä työpajojen starttivalmennusta. Matalan kynnyksen yhteisöllisistä toimintakyvyn ja arjenhallinnan vahvistamisen palveluista on nyt entistä suurempi pula. Starttivalmennuksessa nuoret saavat monialaista ja intensiivistä tukea hyvinvointinsa vahvistamiseen. (Allianssi 2020.)

Jatkossa erilaisten etäpalvelujen ja puhelinpalvelujen kehittämisessä on otettava huomioon se, että ne eivät voi korvata kaikkien asiakkaiden henkilökohtaista tukea ja apua, vaan ne ovat vain osa monikanavaista yhteydenpitoa ja tukea. Etäpalveluja käytävällä asiakkaalla tulisi olla myös mahdollisuus kasvokkain tapahtuvaan palveluun ja kohtaamiseen sekä tunne siitä, että hänestä huolehditaan. Etäpalveluihin voidaan myös liittää muita tuen malleja, kuten esimerkiksi asiakkaan tapaamisia muualla kuin toimistossa ja etäpalvelun lisäksi voidaan tarjota asiointiapua tai verkostotyötä asiakkaan tuen tehostamiseksi. (Eronen, ym. 2020, 118–120.)

6 OPINNÄYTETYÖN TAVOITE JA TOTEUTUS

Opinnäytetyön tarkoituksena on kuvata Satakunnan TYPin Porin toimipaikan nuorten kokemuksia etäkuntouttavasta työtoiminnasta ja etäkuntouttavaan työtoimintaan ohjaamisesta sekä kuvata nuorten kanssa työskentelevien työntekijöiden kokemuksia etäkuntouttavaan työtoimintaan ohjaamisesta ja sisällöstä.

6.1 Opinnäytetyön tavoite ja tutkimusongelma

Opinnäytetyön tavoitteena on saada Satakunnan TYPin asiakkaina olevien nuorten äänen kautta esiin etäkuntouttavan työtoiminnan toimivuus ja mahdolliset kehittämiskohdat. Lisäksi tavoitteena on selvittää Satakunnan TYPin työntekijöiden kokemuksen kautta ohjauksen ja ohjausosaamisen kehittämistarpeita etäkuntouttavaan työtoimintaan. Etäkuntouttavan työtoiminnan toimivuuden ja työntekijöiden ohjauksen kehittämisen pohtiminen voi hyödyttää ja tuoda lisäarvoa etäkuntouttavan työtoiminnan kehittämisessä ja sinne ohjaamisessa tulevaisuudessa.

Tutkimuskysymyksiksi muotoutui:

1. Millaisia ennakko-odotuksia etäkuntouttavaan työtoimintaan ohjatuilla nuorilla ja ohjausta tekevillä Satakunnan TYPin työntekijöillä oli palvelusta?
2. Millaisia kokemuksia etäkuntouttavaan työtoimintaan ohjatuilla nuorilla ja ohjausta tekevillä Satakunnan TYPin työntekijöillä oli palvelusta?
3. Millaisia kehittämis ehdotuksia tulevaisuuden etäkuntouttavasta työtoiminnasta palveluun ohjatuilla nuorilla ja Satakunnan TYPin työntekijöillä oli?

6.2 Tutkimusmenetelmä ja kohderyhmä

Opinnäytetyön menetelmäksi valikoitui laadullinen tutkimus, koska tutkimuksessa haluttiin kuulla nuorten ja TYPin työntekijöiden kokemuksia ja ajatuksia tutkittavasta aiheesta. Menetelmä tuo esiin tutkittavien kokemia havaintoja ja merkityksiä niiden omassa kontekstissa. Laadullinen tutkimus mahdollistaa muuttuvan ja monisuuntaisen

vuorovaikutuksen tutkimisen, johon kuuluu kasvu ja muutoksen mahdollisuus. (Hirsjärvi & Hurme 2014, 23.) Tutkija pyrkii löytämään odottamattomia seikkoja ja sen vuoksi aineistoa tulee tarkastella yksityiskohtaisesti ja monitahoisesti. Tutkija ei määrittele sitä, mikä on tärkeää. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 1997, 164.)

Tutkimuksen lähestymistavaksi valikoitui fenomenologis-hermeneuttinen viitekehys, koska tutkimuksen kohteena on ihminen ja tutkimuksen teon kannalta keskeisiä käsitteitä ovat kokemus, merkitys ja yhteisöllisyys. Fenomenologisessa tutkimuksessa elämismailma on tutkimuksessa tärkeässä osassa ja varsinkin tutkittavan suhde omaan elämistodellisuuteensa. Tällöin tutkimuksen kohteeksi voidaan tarkentaa kokemuksen tutkiminen. Kokemus muotoutuu merkityksen mukaan ja kaikki ilmiöt merkitsevät tutkittavalle jotain. Fenomenologisen tutkimuksen kohteeksi ilmentyy inhimillisen kokemuksen merkitykset. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 34.)

Laadullisissa tutkimuksissa käytetään harkinnanvaraista otosta. Tämä tarkoittaa sitä, että tutkittavat valitaan yleensä niiden kriteerien mukaan, jotka tutkija on määritellyt. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Sopivien haastateltavien löytäminen ei ole aina helppoa, mutta siihen kannattaa panostaa. Ajatuksena on tavoittaa sellaiset haastateltavat, joilla uskotaan olevan haluttua tietoa ja kokemusta tai joiden tiedetään olleen osana toiminnassa, jota halutaan tutkia. Tämän jälkeen pitää löytää oikeat kanavat, joilla haastateltavat tavoitetaan parhaiten. (Eskola, Lähti & Vastamäki 2018, 30.)

Tutkimuksen yhteistyötahona on Satakunnan työllistymistä edistävä monialainen yhteispalvelu eli Satakunnan TYP ja tutkimus on rajattu Porin toimipaikkaan, koska Satakunnan TYP toimii monen kunnan alueella ja Porissa on ainoa kokopäiväinen toimipaikka. Asiakaskunnan rajausta on tehty nuoriin, koska heidän sijoittumisensa työ- tai koulutuspaikkoihin on usein erilaisia kuntouttavia toimenpiteitä vaativa palveluprosessi.

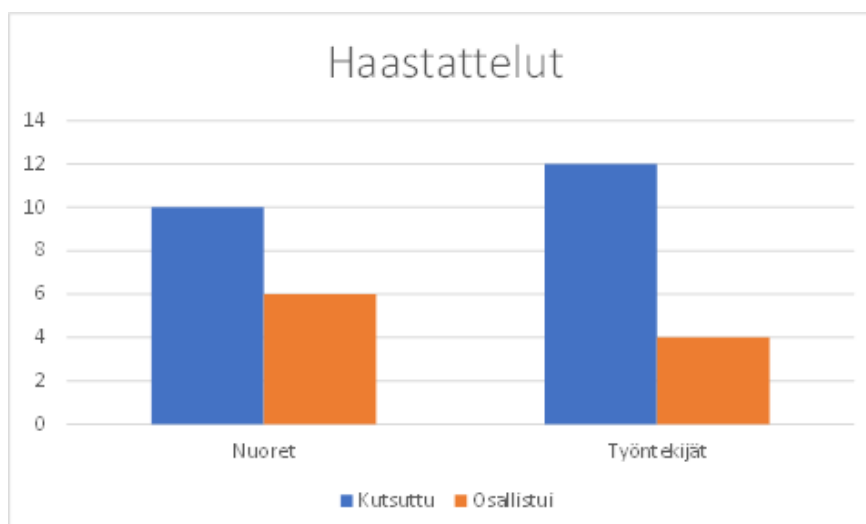
6.3 Aineistonkeruu

Aineistonkeruumenetelmän valintaan vaikuttaa se, mitä halutaan tietää ja minkälainen aineisto tarjoaa parhaiten näkökulmia ja ratkaisuehdotuksia määriteltyyn

tutkimustehtävään ja ongelmiin. Aineistonkeruumenetelmän valitseminen ei ole mitenkään yksiselitteistä, koska tutkimustehtäviä voidaan lähestyä monin eri tavoin eikä yhtä ainoaa oikeaa menetelmää ole olemassa. Jos tutkimuksella halutaan tietoa tutkitavan kokemuksista, merkityksistä ja käsityksistä, laadullinen haastattelututkimus on hyvä vaihtoehto. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Haastattelut suoritettiin ryhmä- ja yksilöhaastatteluina ja haastattelukysymykset ovat liitteinä (liitteet 2 ja 3). Haastattelurunko rakennettiin kolmen eri teeman ympärille, joita olivat etäkuntouttavaan työtoimintaan liittyvät ennakko-odotukset, kokemukset sisällöstä ja kehittämisehdotukset. Samoja teemoja käytettiin sekä nuorten yksilöhaastatteluissa että TYPin työntekijöiden ryhmähaastattelussa. Haastateltavat nuoret ohjautuivat tutkimukseen heidän omien TYPin työntekijöidensä kautta, koska näillä on vahva tuntemus asiakkaistaan, ja siksi tutkimukseen valikoitui yhteistyöhaluisia ja kantaottavia nuoria. Nuorille soitettiin ja selvitettiin kiinnostusta osallistua haastatteluun. Tutkittavaan kohderyhmään kuuluvia työntekijöitä lähestyttiin sähköpostitse. Tutkimukseen valikoituneiden nuorten asiakkaiden kanssa sovittiin yksilöhaastatteluajat puhelimitse ja työntekijöiden ryhmähaastatteluaika vahvistettiin sähköpostitse. Taulukossa (taulukko 2) on esitetty haastatteluihin kutsutut nuoret ja työntekijät sekä haastatteluihin osallistuneet henkilöt. Havialan omia asiakkaita ei haastateltu. Nuorten yksilölliset haastattelut kestivät 20 minuutista 30 minuuttiin ja TYPin työntekijöiden haastattelu kesti noin tunnin.

Taulukko 2. Haastatteluihin kutsutut sekä osallistuneet henkilöt

Hirsjärvi ja Hurme (2014, 47–48) viittaavat Fieldingin toteamukseen, että puolistrukturoidussa haastattelussa kaikille haastateltaville esitetään samat tai lähes samat kysymykset, mutta kysymysten järjestystä voidaan vaihdella. Puolistrukturoitua haastattelua voidaan toisinaan kutsua teemahaastatteluksikin, jos siinä edetään ennalta sovittujen, keskeisten teemojen sisällä. Puolistrukturoitu haastattelu sopii tutkimuksiin, joissa halutaan juuri tiettyä tietoa asioista. Valmiiksi laaditut haastattelukysymykset pitävät osaltaan huolen siitä, että haastattelu pysyy halutussa aiheessa. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Opinnäytetyössä käytettiin puolistrukturoitua haastattelua, koska tutkimuksessa haluttiin mahdollisimman tarkkaa tietoa valituista aiheista. Lisäksi arvioitiin, että valmiit kysymykset tuovat nuorille tarpeellista struktuuria ja rajausta aiheeseen, joka on ollut heille täysin uusi asia. Toisaalta voidaan nähdä, että valmiiksi laadituista kysymyksistä huolimatta puolistrukturoitu haastattelu antaa mahdollisuuden myös laajempaan keskusteluun teemoja mukaillen.

Ryhmähaastattelussa saadaan tehokkaasti ja nopeasti tietoa useilta henkilöiltä samanaikaisesti. Jos haastateltavat kokevat ryhmähengen hyvänä, puhuminen voi olla helpompaa ryhmässä. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Ryhmän ilmapiiri vaikuttaa siihen, miten ryhmässä kommunikoidaan, mitä puhutaan ja ketkä puhuvat. Ryhmähaastattelu vaatii haastattelijalta läsnäolotaitoa ja kykyä huomioida ryhmässä mahdollisesti sivuun jääviä haastateltavia saadakseen heidänkin äänensä kuuluviin. Haastattelijan vastuulla on huolehtia siitä, että kaikki ryhmän jäsenet saavat äänensä kuuluviin ja keskustelu on monipuolista. Haastateltavien määrää ei ole mielekästä kasvattaa kovin suureksi, koska ryhmäkeskustelun tallentamisesta voi tulla haastavaa ja suurempi määrä haastateltavia saattaa jopa tyrehdyttää keskustelua. Ryhmähaastattelussa voi olla mielekästä, että haastattelijoina on enemmän kuin yksi henkilö. Kaksi haastattelijaa voi mahdollistaa paremmin rennon ja monipuolisen keskustelun ilmapiiriä ryhmässä. (Eskola & Suoranta 2008, 96–98.)

Ryhmä- ja yksilöhaastattelut tuottavat erilaista sisältöä ja erilaista tietoa. Tutkimuksen haastattelutapaa valitessa on järkevää punnita kummankin tavan erityisominaisuuksia. Joskus voi olla järkevää käyttää molempia haastattelumuotoja samassa tutkimuksessa vertailun ja mahdollisimman monipuolisen tiedon saamiseksi. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Nuorten yksilöhaastattelut varmistivat heidän henkilöillisyytensä salassa pysymisen. Lisäksi yksilöhaastattelutilanne mahdollisti nuorelle rennomman

ja luottamuksellisemman ilmapiirin. TYPin työntekijöiden haastattelut toteutettiin ryhmämuotoisena sen tuoman tehokkuuden ja työntekijöiden keskinäisen vuorovaikutuksen tuoman hyödyn vuoksi. Yhteiset kokemukset samasta aiheesta tuovat uusia näkemyksiä ja monipuolisuutta haastatteluaiheeseen. Vertailevaa aineistoa saatiin haastatteleamalla etäkuntouttavaan työtoimintaan osallistuneita nuoria sekä sinne asiakkaita ohjanneita työntekijöitä.

Tutkimusaineiston keruun jälkeen aineisto tulee muuttaa tutkittavaan muotoon ja haastatteluaineiston kohdalla se tarkoittaa puheen muuttamista tekstimuotoon eli litterointia (Vilkkä 2015, 137). Haastatteluaineisto voidaan litteroida kattaen koko aineiston, teema-alueiden mukaisesti tai valikoidusti haastateltavan puheesta (Hirsjärvi & Hurme 2014, 138). Haastattelujen jälkeen nauhoitettu haastatteluaineisto puolitettiin ja nauhoitukset litteroitiin. Litterointi tapahtui sanasta sanaan haastattelujen puhekielellä. Nuorten haastattelujen litteroitua tekstiä oli 20 sivua ja TYPin työntekijöiden haastattelun litteroitua tekstiä oli 12 sivua (fontti New Times Roman, fonttikoko 12, riviväli 1,5). Haastattelut koodattiin yksilöimällä haastateltavat omilla tunnuksilla. Litteroinnin pitää vastata haastateltavien sanomaa eikä heidän puhettaan saa muokata tai muuttaa (Vilkkä 2015, 138).

6.4 Aineiston analyysi

Tutkimuksen aineisto analysoitiin aineistolähtöisesti sisällönanalyysillä. Analyysillä pyritään selkiyttämään ja tiivistämään aineistoa mutta samalla säilyttämään sen sisältämä informaatio. Analyysin avulla pyritään myös tuottamaan uutta tietoa tutkimuksen kohteena olevasta asiasta tai ilmiöstä. (Eskola & Suoranta 2008, 137.) Käytettäessä aineistolähtöisen sisällönanalyysin menetelmää tutkimuksen pääpaino on aineistossa ja analyysin kaikissa vaiheissa pyritään ymmärtämään tutkittavia heidän omasta näkökulmastaan (Tuomi & Sarajärvi 2003, 111, 115).

Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä aineisto pelkistetään ja ryhmitellään. Aineistosta etsitään samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia. Sen jälkeen samaa ilmiötä kuvaavat käsitteet ryhmitellään ja yhdistellään eri luokiksi. Luokittelua seuraa aineiston käsitteellistäminen, jossa edetään aineiston alkuperäisistä ilmauksista teoreettisiin

käsitteisiin ja johtopäätöksiin. (Tuomi & Sarajärvi 2003, 110–114.) Litteroinnin jälkeen aineisto kirjoitettiin tiivistetympään ja kuvailevampaan muotoon ilman pelkistystä ja lopullista analyysia. Tämän jälkeen analysointi aloitettiin koodaamalla ilmaisuja eri väreihin tutkimuskysymyksen mukaisesti, ja niistä muodostettiin pelkistettyjä ilmauksia. Sen jälkeen aihepiirit käsiteltiin etsimällä samansisältöisiä ilmaisuja ja sisältö luokiteltiin alaluokiksi. Alaluokkia muodostui yhteensä 16 kappaletta. Aineistosta löytyneitä alaluokkia olivat yksilöllisyys, osallisuus, turvallisuus, yhteisöllisyys, motivaatio, arkirytmii, tavoitteellisuus, ammatillisuus, ennakointi, suunnitelmallisuus, tiedonsaanti, tiedottaminen, ohjausosaaminen, kohtaaminen, mielekkyys ja yhteydenpito. Tämän jälkeen luokittelua jatkettiin yhdistämällä alaluokkia yläluokiksi, joita muodostui yhdeksän kappaletta ja näistä muodostui raporttiin kahdeksan otsikkoa yhdistäen ennakkotiedot ja markkinoinnin.

Taulukkomuotoinen esimerkki (liite 4) esittelee ilmaisujen luokittelua. Tutkimuksessa yksilöllisyys ja yhteisöllisyys on liitetty ohjausosaamiseen, koska niin nuorten kuin TYPin työntekijöiden haastatteluissa tuli esiin asioita, jotka näiden ilmauksien kautta liittyivät ohjausosaamiseen. Tällaisen koodauksen avulla aineisto pysyi kokonaisuudessaan hallinnassa ja pysyttiin tutkimuskysymyksen mukaisissa teemoissa. Tutkimuksen tuloksia havainnollistetaan aineistoesimerkeillä eli sitaateilla haastateltavien kertomista asioista.

7 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Haastateltavien nuorten keski-ikä oli 23 vuotta. Heidän osallistumisensa kuntouttavaan työtoimintaan ennen koronapandemiaa oli kestänyt keskimäärin puolitoista vuotta. Pisimpään kuntouttava työtoiminta oli kestänyt kaksi vuotta ja lyhyimmän jakson pituus oli ollut puoli vuotta. Suurin osa nuorista jatkoi samassa paikassa etäkuntouttavaa työtoimintaa kuin missä oli ollut lähijaksolla. Enimmäkseen nuorten kuntouttavan työtoiminnan paikkana toimi jonkinlainen pajatyypinen toiminta. Nuorten haastatteluissa nousi vahvasti esille kaksi etäkuntouttavaa työtoiminnan paikkaa, joihin nuoret oli ohjattu. Toinen oli lähikuntouttavassa työtoiminnassakin toimiva

pajatyypinen kädentaitoihin keskittyvä toimija ja toinen oli hankeperustainen etänä toteutettu erilaisia tehtäviä sisältävä toiminta.

7.1 Haastateltavien ennako-odotukset etäkuntouttavasta työtoiminnasta

Suurin osa nuorista jatkoi etäkuntouttavaa työtoimintaa samassa työtoiminnan paikassa, missä oli ollut aiemmin lähijaksolla. Tämän vuoksi siirtyminen etänä toteutettuun kuntouttavaan työtoimintaan kuvautui pääosin selkeänä ja suoraviivaisena. Satakunnan TYPin työntekijöiden näkökulmasta etäkuntouttava työtoiminta ja sinne ohjaaminen näyttäytyi heille positiivisena asiana. Koronapandemian vuoksi perinteinen kuntouttava työtoiminta lopetti toimintansa, ja työntekijöillä nousi esiin huoli siitä, onko nuorilla mitään kontaktipintaa kodin ulkopuolella jatkossa. Huoli nousi TYPin työntekijöiltä itseltään ja työntekijöiden kertomana kuntouttavan työtoimintapaikan ohjaajilta. Työntekijöiden mielestä oli ilahduttavaa kuulla, että eri toimijat lähtivät kehittämään etäkuntouttavaa työtoimintaa, ja työntekijät kokivat, että aika monelle nuorelle etäkuntouttavaan työtoimintaan pääsy oli todella tärkeä asia. Keskustelussa nousi esiin pajatyypisen toiminnan ja hankkeiden tärkeä merkitys etäkuntouttavan työtoiminnan käynnistymisessä ja niiden sisältöjen rakentamisessa: ”*Et sit ne vaa kuljetti et totanoi ni välineit niille et niinku kotiin... etänä leipoivat niin ne vei niinku ne leipomistarvikkeet et sit niinku nuorten kotiin ni kyl niinku aika hianoo niinku et. Ja sit ne tuli niinku ovelt ottaa vastaa tai jätti rappusil tai...*” Monet nuorista olivat sellaisissa kuntouttavan työtoiminnan paikoissa, joissa ei ollut minkäänlaista mahdollisuutta järjestää etäkuntouttavaa työtoimintaa. Kaikki halukkaat nuoret eivät työntekijöiden mukaan päässeet etäkuntouttavaan työtoimintaan, osa nuorista ei edes halunnut osallistua etätoimintaan. Etäkuntouttavaan työtoimintaan osallistumisen vapaaehtoisuus nousi työntekijöiden ryhmähaastattelussa esiin.

7.1.1 Ennakkotiedot ja markkinointi

Haastatteluissa nousi esiin sekä etäkuntouttavan työtoiminnan markkinoinnin positiivisuus ja monipuolisuus että siirtymävaiheen epäselvyys ja kaoottisuus. Eräs nuori toi asian esiin kertomalla seuraavaa: ”*Siin vaihees siis en mä tiedä oliko niitä kovin montaa siin vaihees ja sillee ne ohjaajatkaa ei kovin hirveesti tienny millai siin tulee*

menemään siin vaihees. Se oli vähä uus homma kaikil.” Nuorten kokemukset ja tiedonsaanti tulevan etäkuntouttavan työtoiminnan sisällöstä vaihtelivat jonkin verran. Osa nuorista koki, että tietoa tuli summittain, vähän jälkikäteen ja ”sokkona” mentiin päivä kerrallaan. Yksi nuorista oli ottanut itse yhteyttä pajalla työskentelevään ohjaajaan saadakseen lisätietoa, miten etäkuntouttava työtoiminta toimii käytännössä ja miten toimitaan. Haastattelussa nousi myös nuorten kokemuksia ohjaajien onnistuneesta tiedottamisesta ja yhteydenpidosta. Ohjaajat olivat pystyneet luomaan näille nuorille turvallisen ja stressittömän olon koronapandemian tuomassa epävarmassa tilanteessa.

Esiin nousi kokemus siitä, ettei TYPissä ollut tietoa etäkuntouttavasta työtoiminnasta ja niiden sisällöistä, ennen kuin palveluntuottajat ottivat heihin yhteyttä ja kertoivat asiasta. Työntekijät lähinnä odottivat, koska etäkuntouttavasta työtoiminnasta saadaan lisää tietoa. Koronan aiheuttamaa kuntouttavan työtoiminnan pysähtymistä kuvattiin shokiksi sekä suureksi muutokseksi, ja lisäksi koettiin, että kului pitkä aika ennen kuin jotakin alkoi tapahtua. Tilanne ja etäkuntouttavaan työtoimintaan liittyvä kokonaisuus kuvautui jokseenkin hallitsemattomana, eikä kunnassa ollut tietoa, kuka ottaa vastuun etäkuntouttavan työtoiminnan käynnistämisestä ja kehittämisestä. TYPin työntekijät saivat etäkuntouttavaa työtoimintaa järjestäviltä tahoilta esitteen, sähköpostin ja puhelimen välityksellä tietoa etäkuntouttavasta työtoiminnasta ja sen sisällöstä. Työntekijöiden mielestä työtoimintapaikkojen tiedotus etäkuntouttavan työtoiminnan sisällöstä oli niukkaa.

Työntekijöiden luottamusta uuteen toimintaan lisäsi kuitenkin se seikka, että etäkuntouttavaa työtoimintaa olivat järjestämässä pitkäaikaiset toimijat. Keskustelussa nousi myös esiin, että oman etätyöskentelyn takia kontaktipinta työyhteisöön jäi ohueksi, eikä asiakastyökään ollut koronan takia niin intensiivistä. Vaikutukset näkyivät siten, että työntekijöiden tietämys etäkuntouttavan työtoiminnan sisällöstä ei ollut vahva. Työntekijöiden puheessa tuli esiin se, että he kokivat saaneensa vain vähän etukäteistietoa etäkuntouttavan työtoiminnan sisällöstä, ja ohjaaminen toimintaan koettiin tästä syystä hieman hankalaksi. He pohtivat, että kirjallinen esite tai videolinkki olisi auttanut ohjaustyössä.

7.1.2 Ohjaus etäkuntouttavaan työtoimintaan

Nuoret kokivat ohjauksen etäkuntouttavaan hyvänä ja eräs nuori kertoi pitävänsä todella paljon siitä, että hänet oli ohjattu etäkuntouttavaan työtoimintaan. Enimmäkseen nuoret kokivat työtoimintapaikan ohjaajien ehdottaneen jatkamista etäkuntouttavassa työtoiminnassa. Myös Satakunnan TYPin sosiaali-ohjaajien kautta oli ohjausta etäkuntouttavaan työtoimintaan. Nuorten puheessa nousi esiin TYPin työntekijöiden aktiivinen yhteydenpito ja muutoksista tiedottaminen sekä huoli nuorten henkisestä jaksamisesta: ”*Kyl se oli iha hyvä. Et se oli just selkee ja kyl ne ties mitä tekee ja osas asiains...*” Pääosin nuoret kokivat, että Satakunnan TYPin ohjaajien ohjaus etäkuntouttavaan työtoimintaan ei poikennut aiemmasta ohjauskäytännöstä, kuten eräs nuori kertoi: ”*Ei sillee laatu taikka ohjauksen määrä mitenkään muuttunut tai kärsinyt siitä ympäristön vaihdosta...*”

Suurin osa työntekijöiden nuorista asiakkaista jatkoi meneillään olevaa kuntouttavaa työtoimintaa luontevasti etänä samojen palveluntuottajien toimesta. TYPin työntekijöiden keskustelussa nousi esiin monenlaisia kokemuksia ja ajatuksia ohjauksesta etäkuntouttavaan työtoimintaan ja miten he kokivat sen erilaiseksi kuin aikaisemmat ohjaukset. Esiin nousi nuorten asiakkaiden pelko koronatilanteesta, rahan saannin turvaaminen, arjen rutiinien jatkuminen, yksinjäämisen pelko, sosiaaliset kontaktit ja osallisuus sekä myös sitoutuneisuus sovittuun toimintaan. Työntekijä pohti omien asiakkaiden sitoutuneisuutta seuraavanlaisesti: ”*No mää mun kohdalla niinko mun asiakkaat, mää en kokenut sitä että mun olis tarttenu maanitella oikeastaan ketään siihen etäkuntoutukseen, koska ne oli jo jotenki niin sitoutuneita tiettekö niihi paikkoihin ja sitko se niin luontevasti lähti, ni he oli niinku halukkaita siihe.*”

7.2 Kokemuksia etäkuntouttavan työtoiminnan sisällöstä

Satakunnan TYPin työntekijät kertoivat, että yhtä etäkuntouttavan työtoiminnan paikka lukuun ottamatta palveluntuottajilla oli käytössä yhteinen alusta, jossa nuoret kokivat yhteisöllisyyttä ja pystyivät keskustelemaan toistensa kanssa. Eräs nuori kertoi yhteisen alustan positiivista puolista näin: ”*Positiivist siin oli kai se et sai oikeesti sit jutella muutte ihmiste kans heti sillee et ei tarvinnu kykkii koko aikaa kotona ilma mitää kontaktei mihinkää. Sai jutella uusien ihmiste kans.*” Osa nuorista kertoi tehneensä

erilaisia tehtäviä tietokoneella sekä myös jonkin verran ruokaa tai kukkien istuttamista. Tietokonepainotteisia tehtäviä mielekkäämpänä yksi nuori koki ruuanlaiton: ”*No siinä oli tua aika lailla se painottu just siihen, että tehtiin tietokoneella sellasia tehtäviä että oli joka päivälle joku aihe. Vaikka jotain talouteen liittyvää. Laskettiin budjettia, tällasta. Ja joinaki päivinä oli semmosta vähän mielekkäämpää tekemistä että ku tuotiin esimerkiksi ruokakassi että väsätyään niistä joku ruoka.*”

Nuoret kokivat, ettei etäkuntouttavan työtoiminnan aikana ollut niin paljoa kahdenkeskistä aikaa ohjaajan kanssa kuin aiemmin. Lisäksi nuoret kokivat saaneensa enemmän kirjallisia ohjeita kuin lähityöskentelyn aikana ja että aiemmin saatu tuki väheni huomattavasti eikä kukaan kysellyt vointia tai edistymistä. Suurimmaksi osaksi nuoret kokivat sisällön mielekkääksi, mukavaksi ja turvalliseksi. Esiin nousi kokemuksia, että etäkuntouttavassa työtoiminnassa työskentely oli aikaansaavempaa kuin lähityöskentelyn aikana ja sisältö koettiin paremmaksi kuin mitä osattiin odottaa. Erään nuoren kokemus oli seuraavanlainen: ”*No se sisältö oli ihan mielekäs siinä mielessä että oli se yks päivä sillai että oli se tietty aihe ja sitten ne just vaihteli ja kun oli tommosia vähän niinku spesiaalimpia päiviä.*”

7.2.1 Rutiinit ja motivaatio

Nuorten motivaatio osallistua etäkuntouttavaan työtoimintaan oli aluksi kaikilla haastatelluilla hyvä. Hyvänä motivaation kannattelijana nuoret kertoivat olleen sen, että etäkuntouttava työtoiminta ylläpiti arkirutiinia ja toi päiviin järkevää tekemistä. Nuoret kertoivat arkirutiinien ylläpidosta muun muassa näin: ”*Öö, mun motivaatio siihen oli hyvä. Et tykkäsin just siitä et jotain tollasta joka ylläpitää sitä arkirutiinia ja on joka päivälle semmonen järkevä tekeminen myös.*”

”*Justiinsa mahdollistetaan silleen että näillä kuntoutujilla on edelleen just se jonkinlainen arkirutiini siinä taustalla pyörimässä.*”

Monet nuoret kokivat etänä tehtyjen kuntouttavien työtehtävien aloittamis- ja lopettamisilmoituksen tekemisen tuovan struktuuria työpäivään ja sitä myötä rutiineja helpottavaksi toiminnaksi. Myös selkeät työohjeet helpottivat aikataulun laatimista etäkuntouttavan työtoimintapäivän ajaksi, kuten eräs nuori ilmaisi: ”*Itselle erittäin*

*motivoivaa juurikin sen takia että oltiin saatu mun TYPPI-henkilön kanssa saatu va-
littua semmonen hyvä paikka mikä oli muutenkin semmosta mua oikeesti kiinnostavaa
tekemistä ja se motivaatio ei mitenkään laskenut siitä ympäristön vaihdoksesta tai ti-
lanteen muutoksesta.”* Motivaatiota etäkuntouttavan työtoiminnan aikana ylläpiti
nuorten mielestä myös yhteisöllisyyden säilyminen, koska monella pysyi ympärillä
sama työyhteisö kuin mikä oli ollut ennen koronapandemiaa. Vastaavasti motivaatiota
heikensi terveydentilan huonontuminen työtoimintajakson aikana sekä aamuheräämi-
sen ja vuorokausirytmien ylläpitämisen hankaluudet, josta eräs nuori kertoi näin: ”No,
no olihan se vähä vaikeempi ku normaaliin kuntoutukseen ku ei tarvi mennä yhtää
minnekää.”

Nuorten motivaatiota heikensi myös valinnanvapauden vähyys etäkuntouttavan työ-
toiminnan työtehtävissä. Esiin nousi myös kokemusta etäkuntouttavan työtoiminnan
tylsyydestä ja merkityksettömyydestä sekä arkirutiinien heikkenemisestä. Eräs nuori
kertoi tilanteestaan etäkuntouttavan työtoiminnan ajalta näin: ”Yym, välil oli aika tyl-
sää ku kaikki tommoset niinku perusrutiinit, arkirytmit meni vähä silleen plörinäks...”
Satakunnan TYPin työntekijöiden haastattelusta nousi esiin tarve nuorten asiakkaiden
arkirutiinien jatkuvuudelle ja toisaalta myös nuorten hätä kuntouttavan työtoiminnan
päättymisestä koronapandemian vuoksi.

7.2.2 Ohjausosaaminen

Kaikki nuoret pitivät ohjaajien ohjausosaamista etäkuntouttavaan työtoimintaan hy-
vänä. Nuorten kokemuksista nousi esiin TYPin työntekijöiden yhteydenpito, ohjaajilta
saatu apu sitä tarvittaessa, ammattitaito ja selkeys uuden tilanteen äärellä. Nuoret nos-
tivat tärkeäksi sen, että etäkuntouttavassa työtoiminnassa pystyttiin myös yksilöllii-
syyttä huomioimaan tehtävien jaossa ja aikataulutuksessa. Nuori kertoi työnteki-
jööidensä toiminnan olleen ammattitaitoista: ”Oli kyllä todella semmonen ammattitai-
toinen lähestymistapa ainakin mun kokemuksen mukaan. Että tuli justinsa sen ---- He
osasivat ottaa sen uuden tilanteen hyvin huomioon siinä kohtaa kun uusia ohjeita ja-
ettiin ja uusia asioita suunniteltiin.” Kokemuksena nousi myös avunpyytämisen vai-
keus ohjaajilta etäkuntouttavassa työtoiminnassa.

Satakunnan TYPin työntekijöiden arvion mukaan etäkuntouttavaan työtoimintaan ohjatut nuoret saivat arkeensa tekemistä ja rutiinit säilyivät. Keskustelussa nousi esille myös se, että etäkuntouttavan työtoiminnankin aikana nuorilla on velvoitteita olla yhteydessä työtoimintapaikan ohjaajaan ja esimerkiksi näyttämään tekemiään tehtäviä. Työntekijät nostivat yhdeksi ohjaajuuden haasteeksi sen, että jokaiselle nuorelle ei voitu tarjota etäkuntouttavaa työtoimintaa paikkojen vähyyden takia, vaan piti arvioida ketkä hyötyvät etäkuntouttavasta työtoiminnasta eniten. Esille nousi myös huoli, että kaikki nuoret eivät kyenneet saattamaan loppuun etäkuntouttavaa työtoimintaa ja keskeytyksiä tuli kesken jakson. Nuoren toimintakyky nostettiin myös esille ja eräs työntekijä pohti asiaa seuraavanlaisesti: *”Mää aattelen et just semmoset joilla on säilyttää sitä toimintakyky ja semmoset joilla on selkeesti semmonen syrjäytymisvaara ja sit tietää et on semmosta mielenterveysongelmaa niin tota tavallaan just siinäki tilanteessa pysyy se toimintakyky ettei jää sinne kotiin.”* Tärkeiksi ohjauksellisiksi asioiksi Satakunnan TYPin työntekijät kokivat nuoren kanssa käydyt luontevat keskustelut, joiden avulla he halusivat varmistaa nuoren kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin.

7.2.3 Lähityöskentely vai etäkuntouttava työtoiminta

Suurin osa nuorista piti lähityöskentelynä toteutuvaa kuntouttavaa työtoimintaa parempana palveluna. Heidän haastatteluissaan nousi esiin sosiaalisen kanssakäymisen merkitys sekä työyhteisön ja työtovereiden tärkeys. Lisäksi lähityöskentely vaatii, että on syy lähteä kotoa pois joten se luo arkeen rutiinin. Etäkuntouttavan työtoiminnan hyvinä puolina koettiin se, että se ei rajoita niin paljon arkea, siinä on tuttu ympäristö ja se mahdollistaa aikataulutamaan päivänsä paremmin. Lisäksi etätöskentely oli vapaampaa, osittain runsassisältöisempää toimintaa, ja se mahdollisti enemmän aikaa muille asioille. Haastattelujen perusteella nuorista kuitenkin puolet haluaisi jatkossakin olla etäkuntouttavassa työtoiminnassa. Erään nuoren visioon tulevaisuudesta liittyy etäkuntouttavat palvelut: *”Kyl mä uskon että tommosta tulee olemaan, että tohon panostetaan enemmän. Et sit olis jatkossakin tommosia mahdollisuuksia lähteä mukaan.”*

Nuoret kokivat kuitenkin etäkuntouttavassa työtoiminnassa monia hyviä asioita. Etäkuntouttava työtoiminta mahdollisti nuorille sosiaalisia kontakteja eikä tarvinnut olla

yksin kotona koko ajan. Toisaalta etänä toteutettava työtoiminta antoi mahdollisuuden olla rauhassa kotona eikä tarvinnut lähteä ulos pandemia-aikana. Yhdeksi tärkeäksi asiaksi nousi nuorten kanssa toimivien viranomaisten ja muiden toimijoiden yhteydenpito ja huolehtiminen etäkuntouttavan työtoiminnan aikana. Sekä Satakunnan TYPin työntekijät että työtoimintapaikan ohjaajat pitivät nuoriin yhteyttä WhatsAppilla ja puhelimitse. Hyvän ja toimivan tukiverkoston vahvuuden ja merkityksen nuori ilmaisi seuraavanlaisesti: *”Hyvänä asiana mä pidin just sitä että se tukiverkosto tuntu nappaavan tosi hyvin siihen tilanteeseen kiinni että justiinsa tuota se otettiin yhteyttä ihmisiin ja kysyttiin kuulumisia ja pidettiin huolta siitä että kaikki pysyy matkassa ja on kunnossa.”* Yksi nuorista koki, ettei hyötynyt etäkuntouttavasta työtoiminnasta, koska oman kertomansa mukaan vaati itseltään liikaa ja toiminta muodostui hänelle liian ras-kaaksi.

Satakunnan TYPin työntekijät pohtivat etäkuntouttavan työtoiminnan ja lähityöskentelyn eroa vahvasti nuoren näkökulmasta, nuoren vahvuuksista ja palvelutarpeesta käsin. Riippumatta kuntouttavan työtoiminnan muodosta tärkeäksi nousi nuoren tarve palvelulle. Erään työntekijän pohdinnassa nuoren omat valmiudet ja palvelutarve nousivat esille: *”Siihen varmaa niin paljo vaikuttaa se just sen asiakkaan nuoren tila tilanne et onks hän kykenevä mihin. Mihin ne hänen valmiudet niinku piisaa. Et joillekin tää on sit liian olematonta et haluaisi sitä oikee ja sit taas joilleki jotka ei kykene siihe niinku he saattaa just hyötyä. Et tää on vähä niinku semmonen et tää tuli vähä niinku kaikille niinku ei ollu vaihtoehtoja, mut jos tää olis yks vaihtoehto ja olis ne kaikki muutki vaihtoehdot niin tää olisi, niin siihen löytyis kaikki ne asiakkaat sen palvelutarpeen mukaan.”* Satakunnan TYPin työntekijöiden kokemuksen mukaan nuoret halusivat kuitenkin enemmän osallistua lähityöskentelyyn kuin etäkuntouttavaan työtoimintaan. *”...että sitte taas se työyhteisö vei sen voiton siitä että ennemmin lähti siitä paikanpäälle”...*

7.3 Etäkuntouttavan työtoiminnan tulevaisuuden näkymät

Yhdeksi haastattelun teemaksi nostettiin etäkuntouttavan työtoiminnan kehittäminen. Aihetta lähestyttiin haasteiden, tulevaisuuteen tähtäävien kehittämisehdotusten sekä ohjauksen ja tuen näkökulmista.

7.3.1 Haasteet

Nuoret nostivat esiin monenlaisia haasteita, joista yksi liittyi yksinäisyyden ja ulkopuolisuuden kokemukseen. Erään haastatellun nuoren puheessa yksinäisyys oli vahvasti esillä: ”*No se yksinäisyys ehdottomasti ... mutta se vaan niin koska jäät niin jotenkin yksin ja ulkopuolelle.*” Kuntouttavan työtoiminnan yhdeksi tärkeäksi tarkoitukseksi koettiin se, että ympärillä on ihmisiä, joilta saa apua, tukea ja keskusteluseuraa. Tällainen kuntouttavan työtoiminnan tarkoitus ei aina kuitenkaan toteutunut etäkuntouttavassa työtoiminnassa. Osa nuorista koki videopuheluihin ja etäkuntouttavaan työtoimintaan osallistumisen vaikeana asiana, koska he eivät kokeneet helpoksi lähestyä vieraita ihmisiä videon välityksellä. Lisäksi etäkuntouttava työtoiminta koettiin tylsäksi, ja vuorokausirytmien ylläpitämisen haasteet nousivat esiin haastatteluissa. Eräs nuori koki vaikeuksien selvästi kasaantuvan etäkuntouttavan työtoiminnan aikana ja kertoi tilanteestaan näin: ”*Olihan siinä sitten omia ongelmia ja huolta ja huonosti nukuttuja öitä ja muutenkin.*”

Työntekijät kokivat haasteelliseksi etäkuntouttavan työtoiminnan sisällön etukäteistiedon vähyyden. Haastavana koettiin myös se, että etäkuntouttavan työtoiminnan tilanne ja suunnittelu ei näyttäytynyt reaaliaikaisena työvoima-asiantuntijoille heidän oman etätyöskentelynsä vuoksi. Lisäksi eräät lähikuntouttavaa työtoimintaa aiemmin tarjonneet työtoiminnan paikat eivät ottaneet uusia nuoria etäkuntouttavaan työtoimintaan eivätkä kyenneet resurssien vähyyden vuoksi tarjoamaan etäkuntouttavaa työtoimintaa kaikille aiemmin lähikuntouttavaan työtoimintaan osallistuneille. Nuorten terveydentilan ja toimintakyvyn rajoitteiden huomioiminen osoittautui vaikeaksi, mikä tuli esille työtoiminnan jaksojen keskeytymisten kautta. Työntekijä kertoi oman asiakkaansa tilanteesta seuraavanlaisesti: ”*Hänellä oli siis poissaoloja etäkuntoutuksesta. Niin että ei se sitten aina tavoita kaikkia nuoria.*”

7.3.2 Kehittämisehdotuksia

Kaikille nuorille ei noussut mieleen etäkuntouttavan työtoiminnan kehittämisideoita. Haastatteluissa nousi esiin informaation ja yhteydenpidon sujuvuuden kehittäminen nuorten ja ohjaajien välillä yksinjäämisen tunteen minimoimiseksi. Osa nuorista koki, että sosiaalisten kontaktien ylläpitäminen myös etäkuntouttavan työtoiminnan aikana

on tärkeää ja eräs nuori toi ajatuksen esiin näin: ”*Ei se tunnu kuntouttavalta millään lailla. Sä vaan istut kotona sohvalla ja teet ristipistoja ja katot teeveetä. Niin eipä se oikeen tota tunnu siltä, että tekisit mitään kovinkaan niinku merkityksellistä tai eipä ne oikein vaikuta mihinkään sillä lailla tai sit just siltä se tuntu, ettei se niinku merkkää mitään mihinkään.*”

Lisäksi nuoret toivoivat sellaisia yhteiskeskusteluja TYPin työntekijöiden ja kuntouttavan työtoiminnan työpaikkaohjaajien kanssa, joissa huomioitaisiin nuoren kiinnostuksen ja osaamisen kohteet motivaation ylläpitämiseksi. Erään nuoren kokemuksen mukaan asiakkaalla ei ollut päätösvaltaa: ”*Tos etätyöskentelys tai harmitti se, että kun niitä mitä sä teet, etätyönä niin sitä ei saanu itse päättää, että kun se jotenki söi iteltä ainakin sitä motivaatiota tehdä.*” Yhdeksi kehittämissuositukseksi nousi liikunnan ja ulkoilun lisääminen etäkuntouttavaan työtoimintaan, esimerkiksi etälennkkeily. Nuoret kokivat etäkuntouttavassa työtoiminnassa joutuneensa olemaan liian paljon tietokoneen ääressä, ja esimerkiksi liikunnan tarve nousi puheessa esille. Nuoren toive tuli esille muun muassa hänen kertoessaan seuraavaa: ”*Tällästä ulkoiluun liittyvää, etenkin liikkumiseen liittyvää ettei jumittais niin paljo siinä tietokoneella.*”

TYPin työntekijöiden haastattelussa nousi esiin palvelumuotoilun ja tuotteistamisen tarve. Työntekijät ideoivat matalan palvelun mallin, johon kuuluisi sekä lähi- että etäkuntouttavaa työtoimintaa. Palvelu olisi selkeästi ohjattu ja kontrolloitu. Siinä olisi esimerkiksi kolmen kuukauden starttijakso, joka voitaisiin toteuttaa etänä. Haastattelussa nousi esille nuorten haasteet osallistua ryhmätoimintaan, ja uudenlaisen konseptin avulla nuori pystyisi opettelemaan ryhmäytymistä. Esille nousi myös sosiaalisten tilanteiden pelko sekä ahdistuksen kokemukset ja näihinkin uudenlainen tapa toimia voisi tuoda helpotusta.

Työntekijät nostivat esille myös sen, että nuori ei saisi olla liian kauan etäkuntouttavassa työtoiminnassa. Tällöin vaarana olisi kotiin jääminen ja kynnyks kodin ulkopuoliseen toimintaan lähtemiseen kasvaksi. Esille nousi myös tarve joustavuuteen. Uusi konsepti vaatisi kuntouttavan työtoiminnan paikalta omia resursseja ja suunnittelua uudenlaisen toiminnan kehittämiseen. Työntekijät miettivät, että pajatyyppisissä työtoiminnan paikoissa voisi onnistua uudentyyppinen etäkuntouttavan työtoiminnan joustava starttijakso lisääntyvillä läsnäolopäivillä. Eräs työntekijä pohti uuden

toiminnan kehittämistä seuraavanlaisesti: *”Olis tullu niitä kokemuksia, että tämmönen palvelu kannattaa tai sit niinku kehittää tohon kuntouttavan työtoiminnan niinku kylkeen iha siis pysyvästi.”*

7.3.3 Ohjaus ja tuki tulevaisuudessa

Suurin osa nuorista ei osannut sanoa, millaista tukea ja ohjausta he voisivat tarvita jatkossa etäkuntouttavan työtoiminnan aikana. Haastattelussa tuli esiin nuorten toive, että jatkossa olisi säännöllistä yhteydenpitoa sekä TYPin työntekijöiden että etäkuntouttavan työtoiminnan työpaikkaohjaajien kanssa. Nuoret pitivät tärkeänä, että ohjaajat kysyvät säännöllisesti kuulumisia ja varmistuvat nuorten hyvinvoinnista. TYPin työntekijöiltä sekä etäkuntouttavan työtoiminnan työpaikkaohjaajilta toivottiin ammatillisen osaamisen kautta tulevaa toimintakyvyn realistista arviointia ja huomioimista. Haastateltu nuori toi oman huolensa esiin seuraavassa toteamuksessaan: *”Että justiinsa kun itsekin olen semmosesta nuorisoryhmästä käytännössä missä justiinsa tämä syrjäytymisen riski on aina olemassa siinä kohtaa kun ei pääse enää sitä sosiaalisuudesta suorittamaan paikan päällä ja toisten ihmisten läsnäollessa. Niin se on ehkä itelle tärkein asia mistä justiinsa olisi tärkeintä pitää huolta että justiinsa meidän kuntoutuvien työntekijöiden hyvinvoinnin kannalta paras.”*

Työntekijät kertoivat, että etäkuntouttava työtoiminta on osittain jäänyt myös työllistymistä edistäviin toimenpiteisiin. Työntekijöille avautui mahdollisuus ohjata asiakkaita hyvin erityyppiseen työllistymistä edistävään toimenpiteeseen kuin mitä aiemmin on ollut palveluvalikoimassa. Etäkuntouttava työtoiminta tuntui sopivan joillekin asiakkaille paremmin kuin lähityöskentely, ja tämän vuoksi työntekijät olivat tyytyväisiä palveluun. Työntekijät korostivat nuorilta etäkuntouttavasta työtoiminnasta saatavan palautteen tärkeyttä. Lisäksi työntekijät kokivat, että konkreettinen palaute nuoren osallistumisesta kotityöskentelyyn olisi tärkeää saada etäkuntouttavaa työtoimintaa järjestävältä toimijalta.

Kuntouttavaan työtoimintaan liittyvät myös sosiaalietuudet, ja tämän vuoksi palautteen antaminen on tärkeää. Siitä syystä saatua palautetta tulisi tarkastella aivan samantapaisesti kuin lähityöskentelyn aikana. Palautteen antamisen kehittäminen koettiin

tärkeäksi osaksi kuntouttavan työtoiminnan etätyöskentelyn onnistumiseen jatkossa, kuten seuraavassa työntekijän lausahduksessa ilmenee: ”*Mut jos tää olis yks vaihtoehto ja olis ne kaikki muutki vaihtoehdot niin tää olis, niin siihen löytyis kaikki ne asiakkaat sen palvelutarpeen mukaan niin silloin varmaan se hyöty ja palaute olis sit niinku sen mukane.*”

7.4 Tulosten yhteenveto

Tämän tutkimuksen tuloksista voidaan päätellä, että TYPin Porin toimipaikan nuoret asiakkaat ja työntekijät olivat tyytyväisiä etäkuntouttavan työtoiminnan palveluihin. Pääosin nuoret jatkoivat etäkuntouttavaa työtoimintaa samassa työtoiminnan paikassa, missä olivat olleet aiemmin, ja siirtyminen etäkuntouttavaan työtoimintaan sujui luontevasti ja helposti. Esiin nousi nuorten luottamus niin TYPin työntekijöihin kuin työtoimintapaikan ohjaajiin. Myös TYPin työntekijöiden luottamus etäkuntouttavaa työtoimintaa tarjoaviin tahoihin oli vahva koronapandemian aiheuttamassa epävarmassa tilanteessa.

Ystävät ja ihmissuhteet ovat merkittävä yhteiskuntaan kiinnittävä sidos nuorten elämässä. Sosiaalisilla verkostoilla on suuri vaikutus nuorten tyytyväisyyteen omasta elämästä. Nuorten motivaatio etäkuntouttavaan työtoimintaan kuvautui pääosin hyvänä ja tärkeimmiksi asioiksi nuoret nostivat yhteisöllisyyden ja sosiaalisten kontaktien mahdollistumisen. Lisäksi etäkuntouttava työtoiminta toi nuorten arkeen struktuuria ja rutiinia.

Haasteena etäkuntouttavassa työtoiminnassa tuli esiin jonkin verran nuorten pelko ulkopuolisuudesta liittyen videovälitteisiin ryhmiin ja yhdessä jaettuun osallisuuden kokemukseen. TYPin työntekijöiden näkökulmasta mielekkään sisällön rakentaminen kaikille nuorille toimivaksi koettiin haasteena. Lisäksi heidän näkökulmastaan haasteeksi nousi vähäinen tieto etäkuntouttavan työtoiminnan sisällöstä ja he kokivat vaikeaksi löytää nuorelle sopivin etäkuntouttavan työtoiminnan työtoimintapaikka.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tutkimukseen osallistui etäkuntouttavassa työtoiminnassa mukana olevia nuoria ja Satakunnan TYPin työntekijöitä. Tutkimuksen tulokset kertovat yksittäisten nuorten kokemuksista, joiden uskotaan kuitenkin kuvaavan monien samassa tilanteessa olevien nuorten ajatuksia. Kuntouttavan työtoiminnan käsikirjan (2001, 47) mukaan kuntouttavan työtoiminnan sisällön hyvä suunnittelu mahdollistaa sisällön räätälöinnin yksilökohtaisesti ja tavoitteellisesti siten, että lain tarkoitus toteutuu. Tässä tutkimuksessa nousi esiin, että etäkuntouttavan työtoiminnan sisällön suunnittelussa pystyttiin jonkin verran huomioimaan nuorten yksilöllisiä tarpeita ja tavoitteita. Sosiaalibarometrin (Eronen, ym. 2020, 43) mukaan kuntien sosiaali- ja terveystyöntekijät arvioivat koronapandemian vuoksi kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden jääneen kuntouttavan toiminnan ulkopuolelle, sosiaalityöntekijöistä yli puolet (53 %) katsoi kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden jääneen paljon tai melko paljon kuntouttavan toiminnan ulkopuolelle, sosiaali- ja terveysjohtajista 41 prosenttia.

Etäkuntouttavaa työtoimintaa järjestivät kunnan lisäksi järjestöt. Järjestöjen nopea reagointi muuttuneeseen tilanteeseen keväällä 2020 loi uusia mahdollisuuksia toteuttaa etäkuntouttavaa työtoimintaa. Sosiaalibarometrissa (Eronen, ym. 2020, 117) tuli esille, että julkiset palvelut tavoittivat ja kykenivät vastaamaan koronapandemian myötä syntyneiden rajoitustoimenpiteiden aiheuttamiin seurauksiin vain osittain. Apuun tulivat myös kolmannen sektorin palvelut eli järjestöjen ja seurakuntien tuki. Etäkuntouttavan työtoiminnan tullessa ajankohtaiseksi tämän tutkimuksen mukaan palvelun markkinointi ei vastannut TYPin työntekijöiden odotuksia ja nuoret kokivat saaneensa vähäisesti etukäteistietoa palvelusta.

Kuntouttavan työtoiminnan tärkeimmiksi tavoitteiksi nostetaan kunnissa avoimille työmarkkinoille työllistymisen lisäksi työ- ja toimintakyvyn arviointi, toimintakyvyn ylläpitäminen, mielekkään tekemisen tarjoaminen sekä TE-toimiston palveluihin eteneminen. Koulutukseen eteneminen on myös tärkeä tavoite. (Klem 2013, 45.) Tässä tutkimuksessa nuoret pitivät tärkeänä yksilöllisten tarpeiden huomioimisen. Työntekijät nostivat esille nuoren toimintakyvyn ja sen ylläpitämisen etäkuntouttavan työtoiminnan aikana.

Tammelinin (2010, 71) mukaan tavoitteet liittyvät toimintakyvyn ylläpitoon, mikä tarkoittaa, että palvelulla tavoitellaan muun muassa asiakkaan elämänlaadun parantamista, päivärytmin saavuttamista, työelämän pelisääntöjen oppimista ja syrjäytymisen ehkäisemistä. Nuorilta kysyttiin haastattelussa, millaisia hyviä asioita he kokivat etäkuntouttavassa työtoiminnassa ja esiin nousi samanlaisia asioita kuin mitä Tammelin kuvaa raportissaan yksilöllisinä vaikutuksina. Satakunnan TYPin nuoret nostivat hyvinä asioina esille kuntoutumisen, päivärytmin selkeytymisen ja arjen hyvinvoinnin kohentumisen juuri sosiaalisen vuorovaikutuksen ja fyysisen tekemisen kautta.

Kuntouttavaa työtoimintaa on myös ajateltu yhdellä tavalla sosiaalisesti kuntoutukseksi silloin, kun tavoite on kohti koulutusta tai työelämää, mutta sitä ennen asiakkaan tulee kohentaa työ- ja toimintakykyään, sosiaalisia taitojaan tai muita vastaavia asioita. (Saikku 2016, 86.) Tämän tutkimuksen mukaan etäkuntouttava työtoiminta lievensi nuorten kokemaa yksinäisyyden tunnetta. TYPin työntekijöiden ja työtoimintapaikan ohjaajien säännöllisellä yhteydenpidolla ylläpidettiin nuorten osallisuuden tunnetta. Nuorten elämässä merkittävä yhteisöllinen ja yhteiskuntaan kiinnittävä sidos on ystävät ja ihmissuhteet. Sosiaaliset verkostot ovat ihmiselle välttämättömiä arjessa selviytymiselle, ja ne vaikuttavat suuresti nuoren yleiseen tyytyväisyyteen. Liikunnan katsotaan tarjoavan mahdollisuuksia sosiaalisten taitojen kehittämiseksi, ja liikunnassa opitut sosiaaliset taidot hyödyntävät kokonaisvaltaisesti nuoren elämää. (Huhta 2015, 13.) Haastatteluissa nousi esiin toive liikunnallisen osuuden lisäämisestä myös etäkuntouttavaan työtoimintaan, koska sillä saataisiin erisisältöistä tekemistä työtoiminnan päiviin ja lähikontakteja muihin kuntoutujiin.

Toiminnan kiinnostavuus ei vielä takaa sitä, että nuori kykenee saavuttamaan asettamansa tavoitteet tai edes asettamaan tavoitteita. Tähän asiaan liittyy itseohjautuvuusteoria, jonka mukaan asiakkaan sisäistä motivaatiota edistävät kolme perustarvetta eli kyvykkyys, autonomia ja yhteisöllisyys. Yksi kuntouttavan työtoiminnan prosessin keskeisistä tavoitteista on tukea asiakkaan sisäistä motivaatiota. Tukeminen tarkoittaa kannustavien olosuhteiden luomista ja ylläpitämistä. (Huotari 2019, 24–25.) Haastatteluissa tuli esille asiakkaan tukeminen ja sisäisen motivaation edistäminen yhdessä TYPin työntekijän kanssa käytyjen keskustelujen avulla. Keskustelujen avulla pyrittiin kartoittamaan nuorelle sopivin etäkuntouttavan työtoiminnan paikka. Nuoret saivat tukea myös kuntouttavan työtoiminnan paikkojen ohjaajilta. Samalla näkyi myös

nuoren kyvykkyyden kokemus siitä, että hänellä on kyky selviytyä ja saavuttaa tavoitteita.

Satakunnan TYPin työntekijöiden keskustelussa nousseista etäkuntouttavan työtoiminnan paikoista yksi oli täysin uusi kohde, ja kaikki sinne ohjautuvat nuoret muodostivat kokonaan uuden ryhmän. Kuntouttava työtoiminta ei saa aliarvioida nuorta ja tarjota pelkkää oleskelua, jonka jotkut sosiaalisista tilanteista ahdistuvat voivat kokea ikävänä (Aaltonen, Berg & Ikäheimo 2015, 74). Haastatteluissa nousi esiin, että osa nuorista koki vaikeaksi mennä mukaan täysin uuteen tilanteeseen entuudestaan tuntemattomien ihmisten keskelle. Videokeskustelut vieraiden ihmisten kanssa aiheuttivat jännitystä, ja tilanne tuntui nuorista ahdistavalta. Mielekkäät tehtävät ja mukavat keskustelut auttoivat kuitenkin nuoria uudessa tilanteessa.

Huotarin (2019, 25, 28) mukaan yhteisöllisyys on sisäisen motivaation keskeinen perustarve, ja siksi ohjaajan tulisi mahdollistaa ja tukea kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden välistä vuoropuhelua. Ryhmäytymisen edellytyksenä on kuntouttavassa työtoiminnassa vertaiskokemusten jakaminen. Itseohjautuvuusteoriassa yhteisöllisyydellä on merkitystä ja se mahdollistaa ympäristön, jossa nuori voi jakaa onnistumisen kokemuksiaan ja saada positiivista palautetta. Nuorten puheissa tuli esille työtoiminnan paikan tärkeys ja keskustelut muiden kanssa, joten yhteisöllisyyden tarve oli monelle suuri. Joidenkin nuorten kohdalla tämä yhteisöllisyys oli vahvempaa kuin toisilla, ja siihen vaikutti myös ohjaajien puolelta tuleva tuki ja ohjaus. Tutkimuksessa tavoiteltiin myös ohjausosaamisen näkyvyyttä ja siitä nuoret antoivatkin paljon palautetta.

Ohjaus on määritelty työmenetelmäksi, ammatillisen keskustelun muodoksi ja institutionaaliseksi toiminnaksi, jolla on sisällölliset tavoitteet. Ohjauksessa liikutaan asiakkaan kokemus-, tunne- ja merkitysmaailmassa. Jotta ohjaustyö olisi tavoitteellista, tarvitaan substanssiosaamisen lisäksi hyviä vuorovaikutus- ja yhteistyötaitoja sekä ohjauksen teoreettisen pohjan tuntemusta ja ymmärtämistä. Ohjauksen tavoitteiksi voidaan luokitella asiakkaan itsetuntemuksen ja itsensä toteuttamisen kehittäminen, kriiseistä selviytyminen, ongelmien ratkaiseminen sekä asiakkaan elämänhallinnan ja -suunnittelun edistäminen. Ohjauksellista vuorovaikutusta voidaan kuvata dialogiseksi, neuvottelevaksi yhdessä oppimisen tapahtumaksi. (Sayed 2015, 10–11.)

TYPin työntekijöiden haastatteluissa nousi esiin aktiivinen vuorovaikutus nuorten kanssa, jonka avulla tuettiin nuoren tavoitteita ja etenemistä etäkuntouttavassa työtoiminnassa. Nuorten mukaan ottaminen etäkuntouttavan työtoiminnan sisällön suunnitteluun lisäsi nuoren motivaatiota, ja työtoimintapaikan ohjaajien työ tuli näkyvämmäksi nuorille. TYPin työntekijöiden kanssa käydyissä ohjaustilanteissa käsiteltiin koronaan ja sen tuomaan epävarmuuteen sekä taloudelliseen tilanteeseen liittyviä pelkoja, joihin liittyi myös epä tietoisuus kuntouttavan työtoiminnan jatkumisesta.

Ahtolan (2020, 47) tutkimuksessa nousi kuntouttavassa työtoiminnassa olleilta asiakailta kehittämisideaksi kuntouttavan työtoiminnan jakson minimipituuden muutos eli se voisi olla kolmen kuukauden sijasta yhden kuukauden mittainen. Kehittämisideasta on pääteltävissä, että kuntouttavan työtoiminnan aloittamisen kynnystä olisi mahdollista madaltaa yhden kuukauden mittaisella niin sanotulla kokeilujaksolla. Tämä kehittämisidea vahvisti näkemystä siitä, että oikea ihminen antamaan kehitysideoita on asiakas itse, sillä palvelu on häntä varten järjestetty. Tutkimuksessa TYPin työntekijöiltä tuli myös samansuuntaisia jatkokehittämisideoita. Tässä kohtaa voisi puhua myös palvelumuotoilusta, joka ei ole uusi innovaatio vaan ennemminkin tapa yhdistää vanhoja asioita uudella tavalla, joten palvelumuotoilu voi auttaa kehittämään jo olemassa olevia palveluja (Tuulaniemi 2011, 24).

Suunniteltaessa etäkuntouttavan työtoiminnan kehittämistä, keskiössä ovat ne asiakkaat omine tarpeineen ja tavoitteineen, jotka oikeasti tulevat palveluja käyttämään. Tällöin minimoidaan epäonnistumisen riski, koska palvelu on asiakkaiden todellisten tarpeiden pohjalta suunniteltu. (Tuulaniemi 2011, 72.) Kuntouttavaa työtoimintaa ei saa ajatella säilyttävänä toimintana, vaan pitäisi kehittää kuntouttavan työtoiminnan sisällä erilaisia matalan kynnyksen ryhmätoimintoja ja osallisuuden edistämiseen pyrkiviä toimintamalleja. (Saikku 2016, 100.) TYPin työntekijöiltä nousi yhdeksi kehittämisideaksi luoda kuntouttavan työtoiminnan hybridimalli, jossa olisi mukana sekä lähityöskentelyä että etäkuntouttavaa työtoimintaa. Tällaisessa hybridimallissa nuori voisi harjoitella ryhmäytymistä ja rytmittää päiväänsä aluksi etäkuntouttavan työtoiminnan avulla. Myös Miettisen (2020, 60–62) tutkimuksessa on esitetty kehittämis ehdotuksena etäkuntouttavan työtoiminnan toimivan alkuponnahduksena lähikuntouttavalle työtoiminnalle, ja kuntouttavaa työtoimintaa voisi tulevaisuudessa jakaa kolmeen

tasoon, josta alimmalla tasolla olisi matalan kynnyksen kuntouttavaa työtoimintaa eli verkkopaja.

Ennako-odotukset etäkuntouttavaan työtoimintaan ohjatuilla nuorilla ja ohjausta tekevillä Satakunnan TYPin työntekijöillä olivat sekä luottavaisia että jonkin verran kaottisia. Nuoret kokivat aloitusta helpottavaksi sen, että TYPin työntekijät pitivät yhteyttä ja tiedottivat tilanteesta. TYPin työntekijät kertoivat luottavansa etäkuntouttavaa työtoimintaa tarjoaviin tahoihin ja kokivat luottamuksen auttavan esittelemään palvelua nuorille. Kokemukset etäkuntouttavaan työtoimintaan ohjatuilla nuorilla ja ohjausta tekevillä Satakunnan TYPin työntekijöillä oli enimmäkseen positiivisia. Palvelu koettiin mielekkäänä, turvallisenä ja mukavana. Motivaatio pysyi hyvin yllä, ja nuorten arjessa pysyivät rutiinit. Puolet nuorista haluaisi jatkossakin osallistua etäkuntouttavaan työtoimintaan.

Tutkimuksessa nousi esiin useita tulevaisuuden etäkuntouttavaan työtoimintaan liittyviä jatko-odotuksia. Sekä TYPin työntekijöiden että työtoimintapaikan ohjaajien pitää vahvistaa säännöllistä yhteydenpitoa nuoriin. TYPin työntekijöiltä nousi toive työtoimintapaikan ohjaajien ammattiosaamisen lisäämisestä nuorten työ- ja toimintakyvyn arvioimiseen. Nuoret toivoivat, että heidän tilanteensa huomioitaisiin kokonaisvaltaisesti ja tavoitteet vastaisivat nuoren ajankohtaista toimintakykyä. Palautteen saaminen nuorilta sekä työtoimintapaikan ohjaajilta on tärkeää jatkossa palvelun kehittämisen näkökulmasta sekä myös nuoren taloudellisen tilanteen selkiyttämisen vuoksi.

8.1 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Laadullisessa tutkimuksessa tutkimuksen toteuttamista ja tutkimuksen luotettavuutta ei voida pitää erillisinä tapahtumina. Laadullisella tutkimusmenetelmällä tehdyssä tutkimuksessa luotettavuuden kriteerinä voidaan pitää itse tutkijaa ja hänen rehellisyyttään, koska arvioinnin kohteena ovat tutkijan tutkimuksessaan tekemät valinnat ja ratkaisut. Tutkimuksen laatua tulisi tarkkailla tutkimuksen eri vaiheissa ja luotettavuuden arviointia tehdään koko ajan suhteessa teoriaan, analyysimetodiin, aineiston ryhmittelyyn, luokitteluun, tutkimiseen, tulkintaan, tuloksiin ja johtopäätöksiin. (Hirsjärvi & Hurme 2014, 184; Vilkka 2015, 126.) Tutkimuksemme toteutettiin tieteellisesti

hyväksytyjen yleisten tutkimuseettisten periaatteiden ja hyvän tutkimuskäytännön mukaisesti.

Luottamuksen rakentaminen tutkijan ja haastateltavan välillä on tärkeä asia, mikä korostuu varsinkin silloin, kun tutkittava asia on arkaluontoinen. Kysymykset on hyvä laatia siten, etteivät ne huolestuta haastateltavaa. Tutkimuskysymysten tulee olla kiinnostavia, sidoksissa kontekstiin ja luonteeltaan sellaisia, että haastateltavan olo pysyy rauhallisena. Lisäksi on syytä pohtia, miten haastateltava saa kokemuksen luottamuksellisuudesta ja anonymiteetistä. (Mason 2002, 79–80.)

Tutkimuksen luotettavuuteen liittyvä pohdinta alkoi jo ennen varsinaista tutkimusprosessin toteutusta tutkimusaiheen valinnalla. Tutkimuksen kohteena oli sekä asiakkaita että työntekijöitä Satakunnan TYPin Porin toimipisteestä. Tavoitteena oli kuulla heidän oma äänensä etäkuntouttavan työtoiminnan palvelusta TYP-kontekstissa. Havialan näkökulmasta pohdittavaksi tuli myös se, että hän työskentelee Satakunnan TYPissä ja kuntouttavan työtoiminnan ohjaus kuuluu hänen työhönsä. Hopiavuoren pohdittavaksi tuli se, miten luottamus saadaan rakennettua TYPissä asiakkaana oleviin nuoriin. Haasteeseen päätettiin kuitenkin tarttua ja haluttiin selvittää asiakkaiden ja työntekijöiden omakohtaisia kokemuksia etäkuntouttavasta työtoiminnasta. Mielenkiintoista oli päästä haastateltavien pariin sekä tarkastella asioita mahdollisimman objektiivisesti ja ennakkoluulottomasti ilman ennakko-olettamuksia. Lähtökohta tutkimuksen teossa oli noudattaa sekä menetelmällistä että kielellistä objektiivisuutta.

Tieteellisen tutkimuksen lähtökohtana on ihmisarvon ja itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen. Tämä ilmenee muun muassa siinä, että tutkittavilla on mahdollisuus päättää, haluavatko he osallistua tutkimukseen saatuaan siitä riittävästi etukäteistietoa. (Hirsjärvi ym. 1997, 25.) Riittävän etukäteistiedon antaminen edellytti huolellista pohdintaa ja toteutusta, sillä haastateltavat nuoret ohjautuivat tutkimukseen TYPin työntekijöiden välityksellä. Tutkimukseen valikoiduille nuorille kerrottiin puhelimitse tutkimuksen tarkoituksesta ja sisällöstä. TYPin työntekijöille lähetettiin sähköpostitse kirje, jossa kerrottiin tutkimuksen aiheesta ja tarkoituksesta sekä kysyttiin kiinnostusta osallistua haastatteluun. Vapaaehtoisia pyydettiin ilmoittautumaan joko sähköpostitse tai henkilökohtaisesti Havialalle.

Tutkimuksen luotettavuutta lisää se, että tutkimuksen eri vaiheet kuvataan mahdollisimman tarkasti ja selkeästi. Lisäksi tutkimusraportissa on hyvä näkyä aineiston keräämiseen, analysoimiseen ja tulkitsemiseen vaikuttavat tekijät. (Hirsjärvi ym. 1997, 232.) Tämä tarkoittaa sitä, että tutkimuksen lukijalle tarjotaan välineitä tutkimusprosessin etenemisen tarkasteluun. Tutkimusprosessista pyritään tekemään mahdollisimman läpinäkyvä, jotta myös eettisten kysymysten huomioiminen ja arviointi mahdollistuu. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Tutkijan täytyy selvittää, millä tavalla tutkittavien suostumus hankitaan, minkälaista tietoa heille annetaan ja mitä riskejä heidän osallistumiseensa mahdollisesti sisältyy (Hirsjärvi ym. 1997, 25).

Kaikille haastateltaville henkilöille lähetettiin haastattelulupalomake (liite 1), jossa kerrottiin, että haastattelusta saatu materiaali tullaan käsittelemään luottamuksellisesti eikä haastateltavien antamia vastauksia pystytä jälkikäteen yhdistämään haastateltuihin henkilöihin. Allekirjoittamalla lomakkeen haastateltavat henkilöt antoivat luvan käyttää haastattelussa antamia vastauksia opinnäytetyössä, ja he olivat tietoisia, että opinnäytetyö tulee olemaan julkinen. Lisäksi heille kerrottiin, että koko tutkimusaineisto tullaan hävittämään tutkimuksen valmistumisen jälkeen eikä heidän nimensä tule julki missään opinnäytetyön vaiheessa. Varsinaisten haastattelujen alussa vielä varmistettiin, että haastateltavat ovat mukana tutkimuksessa vapaaehtoisesti ja antavat luvan tutkimuksen aineistona käytettävän keskustelun nauhoittamiseen.

TYPin työntekijöiden ryhmähaastattelu sovittiin toteutettavaksi lokakuussa 2020. Nuorten haastattelupäiviksi sovittiin kaksi iltapäivää marraskuussa 2020. Neljä nuorta kertoi heti ensimmäisellä yhteydenotolla haluavansa puhelinhaastattelun ja heille lähetettiin haastattelulupalomake (liite 1) täytettäväksi postitse. Ensimmäisenä haastattelupäivänä yksi nuori saapui haastatteluun, toinen perui tulonsa ja kolmannen kanssa haastattelukäynti muutettiin puhelinhaastatteluksi nuoren toiveesta. Hänelle lähetettiin haastattelulupalomake täytettäväksi. Lopulta kolme nuorta jätti saapumatta paikalle. Nuoria ei tavoiteltu enää haastattelupäivinä, koska he olivat saaneet viimeisimmän muistutusviestin haastatteluajasta edeltävänä päivänä. Haastattelut suoritettiin Satakunnan TYPin Porin toimipaikan tiloissa.

Haastattelupaikan valinta on olennainen tekijä haastattelun onnistumisen kannalta, koska kysymyksessä on erilaisten sosiaalisten tekijöiden muodostama

vuorovaikutustilanne. Rauhallinen haastattelutilanne parantaa kaikkien osapuolten keskittymistä ja myös tallenteen laatua. (Eskola ym. 2018, 33.) Työntekijät haastateltiin rauhallisessa neuvotteluhuoneessa ja nuorten haastattelut toteutettiin nojatuolein varustetussa työhuoneessa. Ajatuksena oli huoneessa olevien nojatuolien kautta välittyvä rauhallinen ja arvostava ympäristö. Nuoria oli pyydetty varaamaan haastatteluun aikaa noin puoli tuntia ja TYPin työntekijöitä noin tunti, mitkä osoittautuivat juuri sopiviksi ajoiksi. Nuorten haastattelut sujuivat hyvin aikataulussa, koska heidän vastauksensa olivat selkeitä, asiapitoisia ja perusteltuja. TYPin työntekijät osallistuivat aktiivisesti keskusteluun, ja hetkittäin keskustelu eteni omalla painollaan jo seuraavaan aihepiiriin ja kysymyksiin, joita oli etukäteen laadittu. Haastattelut pystyttiin tekemään kiireettömästi ja aiheeseen perehtyen, koska haastatteluille oli varattu riittävästi aikaa.

Yhtenä luotettavuuden mittarina voidaan pitää tutkimusaineiston laatua. Haastattelua ei voida sanoa luotettavaksi, jos esimerkiksi tallenteiden kuuluvuus on huono, litterointi tehty epäloogisesti tai luokittelu on sattumanvaraista. Reliaabeliudella tarkoitetaan yhden määritelmän mukaan sitä, että kaksi tutkijaa päätyy samaan tulokseen. On kuitenkin hyvin epätodennäköistä, että kaksi tutkijaa ymmärtää haastateltavan sanoman täysin samalla tavalla. Yksimielisyyden ja konsensuksen todennäköisyyttä voidaan kasvattaa sijoittamalla arvioinnit tiettyihin luokkiin ja pitämällä luokitukset vähäisinä. (Hirsjärvi & Hurme 2014, 185–186.)

Kaikki haastattelut nauhoitettiin kahdenkertaisesti sekä puhelimella että tietokoneella tallennuksen, kuuluvuuden ja litterointien varmistamiseksi. Kaikkien tallenteiden kuuluvuus oli hyvä. Litterointia haittasi vähäisessä määrin opinnäytetyön tekijöiden muiseminen ja ääneen nyökyttely joidenkin haastateltavien puheen päälle. Tällä ei ollut kuitenkaan suurta merkitystä kokonaisuuden kannalta. Tutkimusaineistoa käsitteli kaksi henkilöä ja konsensusta vahvisti aineiston tiivistäminen ennen varsinaista analyysivaihetta. Yhteistä keskustelua aineistosta ja tutkimuksen etenemisestä käytiin säännöllisesti.

Pohdittaessa haastattelujen sujuvuutta ja haastattelukysymyksiä esiin nousi liian laajasti ymmärrettävä kysymys ohjaajien ohjausosaamisesta etäkuntouttavaan työtoimintaan. Haastattelijoiden näkökulmasta tuli nopeasti sellainen olo, että nuoret kohdensivat kysymyksen pitkälti työtoimintapaikan ohjaajien toimintaan, ei niinkään TYPin

työntekijöiden ohjaukseen. Näin ollen viidelle nuorelle tehtiin tarkentava kysymys TYPin työntekijöiden ohjauksesta etäkuntouttavaan työtoimintaan. Tarkentava kysymys lisäsi tutkimuksen luotettavuutta, koska vastaukset kohdentuivat käsiteltävään aiheeseen. Haastatteluajataulut suunniteltiin varhaisessa vaiheessa tutkimuksen etenemisen mahdollistamiseksi. Aineiston analyysiin varattiin aikaa, koska tutkimusta tehtiin työssäkäynnin ohessa.

Kokonaisuudessaan opinnäytetyön tekeminen on ollut ainutlaatuinen oppimisprosessi. Parityönä toteutettuna työ on vaatinut tarkkaa aikataulutusta ja useita tapaamisia kasvokkain. Yhteistyö on ollut sujuvaa, ja yhteinen pohdiskeleva työote on tuonut työskentelyyn syvyyttä. Haastateltavien lukumäärä, varsinkin TYPin työntekijöiden osalta, oli melko vähäinen. Suurempi otos olisi mahdollistanut laajemman aineiston, mutta käytettävissä olevalla otoksella on saatu riittävän hyvä aineisto vastaamaan tutkimuskysymyksiin. Aihe ja asetettu tutkimuskysymys luovat raamit laadullisen tutkimuksen aineistolle. Aineistoa on riittävästi, kun uudet haastateltavat eivät tuo tutkimusongelman kannalta uutta tietoa eli aineisto alkaa niin sanotusti toistaa itseään. (Eskola & Suoranta 1998, 62–63.)

Mannermaan (2020, 30, 51) tutkimuksen mukaan kasvokkain tapahtuva ohjaus tukee paremmin asiakkaiden osallistumismahdollisuuksia palveluihin ja käyttää palveluja. Toimintakykyä parantaa se, että asiakkaiden mielestä tulee lähdettyä liikkeelle ja saa olla vuorovaikutuksessa ihmisten kanssa. Erityisesti kasvokkain tapahtuvan ohjauksen tärkeys ja ohjauksen laatu korostuvat monialaisia palveluja tarvitsevien palveluohjauksessa ja niiden asiakkaiden kohdalla, joilla on alentunut kokonaissuoriutumiskyky esimerkiksi masennuksen takia tai joilla on erilaisia oppimis- ja hahmottamiskyvyn häiriöitä. Satakunnan TYPin nuoret asiakkaat pitivät kuntouttavan työtoiminnan lähi-työskentelyä mielekkäämpänä työskentelytapana kuin etäkuntouttavaa työtoimintaa. Opinnäytetyön tutkimuksessa tulokset viittaavat samanlaisiin tuloksiin kuin Mannermaan tutkimuksessa.

Koronapandemia keväällä 2020 siirsi työllistymistä edistävien palvelujen painopistettä etäpalveluihin. Satakunnan TYPin nuorten kohdalla tilanne loi epävarmuutta ja laajentunutta palvelutarvetta. Ohjauksen näkökulmasta piti kiinnittää entistä enemmän huomiota nuoren yksilölliseen tilanteeseen ja tarpeisiin. Kuten Mascherini ja muut (2012,

25) tutkijat ovat todenneet, että suunniteltaessa NEET-nuorten koulutukseen tai työhön paluun tukemisen toimenpiteitä on tärkeää huomioida nuorten yksilölliset tekijät ja nuorison monimuotoisuus.

Satakunnan TYPIssä työskentelevän Havialan näkökulmasta opinnäytetyössä yhdistyi kaksi kiinnostavaa kohdetta, nuoret ja kuntouttava työtoiminta. Tämän opinnäytetyön tekeminen lisäsi tietoisuutta asiakaskunnasta, heidän tarpeistaan ja kokemuksistaan sekä myös antoi tietoa ja osaamista etäkuntouttavan työtoiminnan kehittämiseen. Mielenkiintoisen aiheesta teki myös se, että tutkimuksessa kuultiin nuorten ajatuksia ja mahdollisesti kehittämisideoita heille tarjottuihin palveluihin. Nuoren palvelutarve voi olla moninainen ja pitkäkestoinen. Työntekijöitä haastatteleamalla saatiin myös uutta näkökulmaa nopealla aikataululla suunniteltuihin etäkuntouttavan työtoiminnan toimintamalleihin ja ohjauksen sekä markkinoinnin joustavuuteen. Havialan oma henkilökohtainen oppimistavoite opinnäytetyön suhteen oli saada laajempi ymmärrys asiakkaan näkökulmasta ja ohjauksen toimivuudesta nuoren asiakkuuden aikana sekä kehittyä ammatillisesti kokonaisvaltaisen kuntoutusajattelun suhteen.

Hopiavuori työskentelee Tampereen kaupungin TOIKE-palvelussa kuntoutusohjaajana. TOIKEssa pyritään tukemaan asiakkaan olemassa olevaa työkykyä, rakennetaan palvelukokonaisuuksia verkostoyhteistyötä hyödyntämällä ja laaditaan asiakkaan kanssa yhdessä mahdollinen työkykyä ja työuraa edistävä jatkosuunnitelma. (Heikkinen, Haukka- Wacklin & Lehtimäki 2018, 5–6.) TOIKE-palvelu tekee tiivistä yhteistyötä Tampereen kaupungin työllisyyspalveluiden ja Pirkanmaan TE-toimiston kanssa. Työllisyyspalvelut tarjoavat asiakkaille työkykyä tukevia, kuntouttavan työtoiminnan ja TYPin palveluita (Tampereen kaupungin www-sivut 2020b). TOIKEn asiakkaina on muun muassa pitkäaikaistyöttömiä, jotka ovat jo olleet kuntouttavassa työtoiminnassa tai heitä ohjataan sinne. Opinnäytetyön tärkeys ja kiinnostus aiheeseen nousi ajankohtaisuuden lisäksi Hopiavuoren omasta työstä, verkostoyhteistyön merkityksestä ja oman ammatillisen osaamisen kehittymisen näkökulmasta.

8.2 Jatkotutkimusaiheet

Tutkimuksen yhtenä tavoitteena oli tuoda esille TYPin työntekijöiden ja nuorten kokemuksen kautta etäkuntoutuksen mahdollisuuksia jatkossa. Salmisen ja Hiekkalan (2019, 289–290) mukaan voidaan nähdä, että etäteknologiaa tullaan hyödyntämään osana kuntoutuksen monimuotoista toteutusta. Haviola on työssään todennut, että etänä tapahtuvaa ohjausta on ollut vuodesta 2020 alkaen esimerkiksi TE-palvelujen hankkimissa uravalmennuspalveluissa ja se on koettu hyväksi uudistukseksi työhakupalvelun sisällössä. Jatkotutkimuksella voitaisiin selvittää, miten kuntouttavan työtoiminnan palveluvalikoimaa voidaan laajentaa etäkuntoutuksen keinoin ja millaisia palvelukokonaisuuksia olisi mahdollista luoda kuntouttavaan työtoimintaan esimerkiksi porrastus- tai hybridimallilla. Lisäksi palveluohjauksellisen työotteen lisääminen ja tehostaminen kuntouttavassa työtoiminnassa voisi olla jatkotutkimuksen aihe. Tällöin voitaisiin tutkia, miten palvelujen yhteistoiminta toteutuu yksilöllisesti ja tavoitteellisesti etenevässä kuntouttavassa työtoiminnassa.

Kuntouttava työtoiminta ylläpitävänä toimintana tarkoittaa sitä, että asiakas osallistuu työtoimintaan voimiensa mukaan esimerkiksi seuraavaa etuutta odottaessaan. Tällaisella ylläpitävällä toiminnalla voidaan vähentää muiden palvelujen tarvetta, esimerkiksi terveystalvelujen tarvetta. (Saikku 2016, 85.) Tutkimuksessa tuli esille, että kaikille ei etäkuntouttava työtoiminta sopinut ja terveystalvelujen tarve ei vähentynyt vaan jopa lisääntyi. Tulevaisuuden etäkuntouttavassa työtoiminnassa voisi olla vahvemmin mukana monialaisia palveluja, jotta työtoimintaan osallistuvan asiakkaan työ- ja toimintakyky tulisi huomioiduksi kokonaisvaltaisesti ja hän saisi palvelutarpeensa mukaiset oikeat palvelut.

Tehokas koordinointi työvoima- ja sosiaalipalvelujen välillä on tarpeen, jotta voidaan varmistaa räätälöidyt toimenpiteet ja palvelut yksilöllisten tarpeiden mukaan. Aktiivointitoimenpiteisiin keskittyvillä yksilöidyillä aktiivointi- ja monialaisilla työllistymissuunnitelmissa on tehokasta kehittää toimivaa yksilöllistä tukea. On tärkeää, että tällaiset suunnitelmat tehdään joustavasti yhdessä asiakkaan kanssa. Suunnitelmat eivät saa olla vain standardoituja toimenpiteitä, joita sovelletaan kaikille. (Bouget, Frazer, Marlier, Peña-Casasand & Vanhercke 2015, 7–8.) Jatkotutkimuksena olisi mielenkiintoista tutkia myös etäkuntouttavan työtoiminnan tavoitteellisuutta ja sitä,

pysytäänkö siinä asiakkaan tavoitteissa. Kuntoutus on aina tavoitteellista ja kuntoutumisprosessin tulee edetä.

Huotari (2019, 31) kirjoittaa, että asiakkaan oman oivalluksen herääminen on tärkeää ja se edistää asiakkaan sisäistä motivaatiota ja minäpystyvyyttä varsinkin pitkällä tähtäimellä. Tällaisen itseohjautuvuuden edistäminen tarvitsee paljon aikaa, ja koronapandemian aikana suunnitelluissa etäkuntouttavan työtoiminnan vaihtoehtoissa aikaa ei paljoakaan ollut. Kevään 2020 etäkuntouttavan työtoiminnan kokemuksista voisi oppia ottaa siihen, että itseohjautuvuuteen ja nuoren oman oivalluksen heräämiseen tulisi panostaa enemmän. Lisäksi tulee muistaa, että työttömän nuoren arki on vapaa-aikaa ja silloin aktiivisuutta, hyvinvointia ja terveyttä joko ylläpidetään tai lamaannutaan. Syrjäytyminenkin siis tapahtuu vapaa-ajalla. Syrjäytymisen ehkäisy ei ole vain työllisyyden hoitoa vaan nuoren kokonaisvaltaisen kehityksen tukemista. (Huhta 2015, 60.) Jatkotutkimusaiheena voisi olla nuorten osallistaminen ja mukaan ottaminen etäkuntouttavan työtoiminnan sisältöä kehitettäessä. Kehittäjäasiakkaana nuoret toisivat omat palvelukokemuksensa ja kehittämisehdotuksensa kuntouttavan työtoiminnan palveluprosessien muotoilun tueksi.

Uskomme tutkimuksen antaneen kuntouttavaan työtoimintaan osallistuville nuorille kokemuksen siitä, että heidän ääntään ja mielipiteitään halutaan kuulla palveluiden kehittämiseksi ja parantamiseksi nuoria hyödyttävään suuntaan myös jatkossa.

LÄHTEET

Aaltonen, S., Berg, P. & Ikäheimo, S. 2015. Nuoret luukulla. Kolme näkökulmaa syrjäytymiseen ja nuorten asemaan palvelujärjestelmässä. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisu 84. Viitattu 8.1.2021. <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/nuoretluukulla.pdf>

Ahtinen, A., Lehtiö, A., Heinonen, T., Wickman-Viitala, T., Järvinen, H., Väättänen, S., Panu, R., Tarnanen, P. & Boberg, M. 2019. 3Dfysio-sovelluksella tehdyn kuntoutusohjelman käyttäminen reumakuntoutujien etäkuntoutuksessa – käyttäjäkokemukset, motivaatiotekijät ja soveltuvuus. Teoksessa Salminen A.-L. & Hiekkala S. (toim.) Kokemuksia etäkuntoutuksesta - Kelan etäkuntoutushankkeen tuloksia. Kela, Helsinki. Oulu: Erweko, 70–92.

Ahtola, R. 2020. ”Kaikki ei mee ihan saman muotin mukaan” Kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden elämänhallinta koronaviruksen aikana. Vaasan ammattikorkeakoulu. Viitattu 8.1.2021. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2020102121493>

Alatalo J, Mähönen E. & Räisänen, H. 2017. Nuorten ja nuorten aikuisten työelämä ja sen ulkopuolisuus. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö, TEM-analyysseja 76/2017. Viitattu 13.4.2020. julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79182

Allianssi ry – Suomen nuorisoalan kattojärjestö. 2020. Blogi. ”Aina voi laittaa viestiä, jos tuntuu siltä.” – etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta poikkeustilassa ja koronan vaikutusten korjaamisessa. 22.6.2020. Viitattu 4.1.2021. <https://www.alli.fi/uutiset/blogivieras-aina-voi-laittaa-viestia-jos-tuntuu-silta-etsiva-nuorisotyö-ja-työpajatoiminta>

Autti-Rämö, I. & Salminen, A-L. 2016. Kuntoutumisen hyvät käytännöt. Teoksessa I. Autti-Rämö., A-L. Salminen., M. Rajavaara. & A. Ylinen (toim.) Kuntoutuminen. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim, 14–17.

Blomgren, S. & Saikku, P. Heikossa työmarkkina-asemassa oleville suunnattujen palvelujen yhteensovittaminen ja kehittämistarpeet – asiakkaiden ja johdon näkökulma. Teoksessa P. Juvonen-Posti, P. Saikku, J. Turunen (toim.) Elinikäistä osallistumista vai elämää työ edellä? Työikäisten monialaisten palveluiden yhteen-sovittaminen ja vaikuttavuuden arviointi -loppuraportti. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2020:40, 57–89. Viitattu 5.1.2021. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-916-5>

Bouget, D., Frazer, H., Marlier, E., Peña-Casasand, R. & Vanhercke, B. 2015. Integrated support for the long-term unemployed in Europe. A study of national policies. European commission. European Social policy network (ESPN). Directorate-General for Employment, Social Affairs and Inclusion. Viitattu 12.1.2021. <https://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=15130&langId=en>

Björklund, L. & Hallamaa, L. 2013. Miten kannustaa ihmisissä työmarkkinoille eettisesti ja kestävästi? Teoksessa V. Karjalainen & E. Keskitalo (toim.) Kaikki työuralle!

Työttömien aktiivipolitiikkaa Suomessa, 150–172. Viitattu 7.1.2021.
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-245-888-9>

Elo, H. 2018. Nuorten ja työvoiman palvelukeskuksen viranomaisten vuorovaikutus – Ensikohtaamisten institutionaalinen kehys nuorten toiveiden pohjana. Tampereen yliopisto Yhteiskuntatieteiden tiedekunta Työn ja hyvinvoinnin pro gradu -tutkielma. Viitattu 5.1.2021. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:uta-201803141397>

ELY 2019. Työllistymistä edistävän monialaisen yhteispalvelun (TYP) palvelumuotoilu. Loppuraportti. Yleiskuvaus pilottialueilla tunnistetuista hyvistä käytännöistä. Viitattu 18.10.2020. https://www.kuntaliitto.fi/sites/default/files/media/file/TYP_palvelumuotoilun-loppuraportti.pdf

Eronen, A., Hiilamo, H., Ilmarinen, K., Jokela, M., Karjalainen, P., Karvonen, S., Kivipelto, M., Koponen, E., Leemann, L., Londén, P. & Saikku, P. 2020. Sosiaalibarometri 2020. Sosiaalibarometri 2020SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry. Viitattu 6.1.2021. <https://www.soste.fi/wp-content/uploads/2020/07/SOSTE-Sosiaalibarometri-2020.pdf>

Ervasti, M. 2014. Nuorten kokemuksia kuntoutuksesta nuorten starttipajalla. AMK-opinnäytetyö. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Viitattu 4.1.2021.
<http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201404305504>

Eskola, J., Lätti, J. & Vastamäki, J. 2018. Teemahaastattelu: Lyhyt selviytymisopas? Teoksessa R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. 5. uud. p. Jyväskylä: PS-kustannus, 27–51.

Eskola, J. & Suoranta, J. 2008: Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 8. uud. p. Tampere: Vastapaino.

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi työllistymistä edistävästä monialaisesta yhteispalvelusta sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi 183/2014

Hallituksen puoliväliriihi. 2017. Nuorten syrjäytymisen vähentäminen. 25.4.2017. Viitattu 13.8.2020. <http://valtioneuvosto.fi/documents/10616/4592272/Hallituksen-linjaukset-syrjaytymisen-vahentamiseksi.pdf>

Heikkinen, V., Haukka-Wacklin, T. & Lehtimäki, P. 2018. Hallituksen kärkihanke. Osatyökykyisille tie työelämään (OTE). Loppuraportti. Polut hoitoon ja kuntoutukseen (OTE7). Toimintakykykeskus - maakunnalliseen soteen osatyökykyisen polut työkykyyn, työhön ja työllisyyteen (TOIKE). Alue: Pirkanmaa, Etelä-Pohjanmaa. Päätöksen numero: STM/183/2017. Viitattu 22.10.2020.
<https://docplayer.fi/113970015-Hallituksen-karkihanke-osatyokykyisille-tie-tyoelamaan-ote.html>

Heiskanen, T. Rinne, H. & Salminen, A.-L. 2020. Koronakriisin aikana kuntoutus keskeytyi monesta syystä. Viitattu 14.1.2021. <https://tutkimusblogi.kela.fi/arkisto/5523>

Helminen, J. 2017. Yhdessä tekeminen monialaisuuden ja moniammatillisuuden syventäjänä. Teoksessa J. Helminen (toim.) Asiakkaan moniammatillinen ohjaus sosiaali- ja terveydenhuollossa. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy, 14–31.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara P. 1997. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kustannus-osakeyhtiö Tammi.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2014. Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. 5. uud. p. Helsinki: Gaudeamus Oy.

Huhta, H. 2015. ”Pitää pään kasassa työttömyysaikana”. Liikunta työttömien nuorten arjessa. Nuorisotutkimusverkosto / Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 167. Helsinki: Unigrafia.

Huotari, P. 2019. Valmennuksen prosessikuvaus ja tausta. Teoksessa A. Haapanen (toim.) Auta miestä mäessä. Nuorten miesten koulutus- ja työuravalmennusprosessi. Diak Puheenvuoro 24. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Tampere: PunaMusta Oy, 24–31.

Hyggen, C. 2015. Unge utenfor utdanning og arbeid i Norden. Utfordringer, innsatser og anbefalinger. Nordisk ministerråd 2015. TemaNord 2015:536. Viitattu 13.4.2020. <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:814734/FULLTEXT01.pdf>

Järvikoski A. & Härkäpää, K. 2011. Kuntoutuksen perusteet. 5. uud. p. Helsinki: WSOY pro Oy.

Karjalainen, J. & Karjalainen, V. 2010. Kuntouttava työtoiminta - aktiivista sosiaalipolitiikkaa vai työllisyyspolitiikkaa? Empiirinen tutkimus pääkaupunkiseudulta. Viitattu 29.12.2020. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201205085148>

Karjalainen, P. & Aho, K. 2017. ”Sosiaalityö työllistymistä edistävässä monialaisessa yhteispalvelussa”. Teoksessa A. Kananaja, M. Lähteinen & P. Marjamäki (toim.) Sosiaalityön käsikirja. 4. uud. p. Helsinki: Tietosanoma Oy, 357–361.

Ketonen, J. 21.4.2020. Sähköposti. Porin perusturvan ja kaupungin työllisyyspalveluiden linjaus kuntouttavan työtoiminnan järjestämisestä koronapandemiasta johtuvan poikkeustilan aikana (voimassa 21.4.2020 alkaen toistaiseksi). Vastaanottaja: riikka.haviala@pori.fi. Lähetetty 21.4.2020 klo 14.57.36. Viitattu 3.8.2020.

Ketonen, J. 26.2.2018. Sähköposti. Satakunnan TYP - koulutuspäivään esittely. Vastaanottaja: riikka.haviala@pori.fi. Lähetetty 26.2.2018 klo 09.48.12. Viitattu 3.8.2020.

Klem, S. 2013. Työllistymistä tukeva toiminta, työtoiminta ja työhönvalmennus sosiaalihuollossa. Kuntakartoitus 2013. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2013:23. Viitattu 18.11.2020. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3615-7>

Kokko, R.-L. 2018. Asiakaslähtöisyys tavoitteena työllistymistä edistävässä monialaisessa yhteispalvelussa. Viitattu 29.12.2020. <http://hdl.handle.net/10138/236812>

Kuntouttavan työtoiminnan käsikirja. 2001. Työministeriö. Julkaisuja 289. Sosiaali- ja terveysministeriö. Oppaita 2001:8. Helsinki.

Laki kuntouttavasta työtoiminnasta. 189/2001.

Laki kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain muuttamisesta 314/2010.

Laki kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain muuttamisesta 702/2020.

Laki työllistymistä edistävästä monialaisesta yhteispalvelusta 1369/2014.

Mannermaa, M. 2020. Monikanavaisten palveluiden kehittäminen pitkäaikaistyöttömän asiakkaan palveluprosessissa. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu. Viitattu 8.1.2021. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-202004024364>

Mascherini, M., Salvatore, L., Meierkord, A. & Jungblut J-M. 2012. NEETs – Young people not in employment, education or training: Characteristics, costs and policy responses in Europe. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Viitattu 12.4.2020. euro-found.europa.eu/sites/default/files/ef_files/pub-docs/2012/54/en/1/EF1254EN.pdf

Miettinen, L. 2020. Kuntouttavan työtoiminnan merkitys nuoren aikuisen hyvinvoinnille: Kaarinan kaupungin kuntouttavan työtoiminnan kehittäminen. AMK- opinnäytetyö. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu. Viitattu 29.12.2020. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2020052714466>

Mason, J. 2002. Qualitative Researching. 2nd edition. Viitattu 3.2.2021. <http://www.sxf.uevora.pt/wp-content/uploads/2013/03>

Nuorisolaki. 2016. 1285/2016.

Okkonen, S., Siira S. & Söderman-Juvani O. 2015. Toiminnallinen ryhmämuotoinen kuntouttava työtoiminta nuorten kokemana. ”nii ny voi olla niiku yllypiä itestä”. AMK-opinnäytetyö. Oulun ammattikorkeakoulu. Viitattu 3.1.2021. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201505127660>

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2019. Nuorten palvelut syynissä. OECD:n arviointi nuorten palveluista Suomessa 2018. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2019:18. Viitattu 4.1.2021. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-640-9>

Opetus- ja kulttuuriministeriö., Työ- ja elinkeinoministeriö & Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö. 2019. Koulutuksen ja työn ulkopuolella olevat (NEET) nuoret, katsaus tilanteeseen ja toimenpiteisiin. Viitattu 16. 6.2020. [valtioneuvosto.fi/documents/1410845/4449678/Koulutuksen+ja+työn+ulkopuolella+olevat+%28NEET%29+nuoret%](http://valtioneuvosto.fi/documents/1410845/4449678/Koulutuksen+ja+työn+ulkopuolella+olevat+%28NEET%29+nuoret%20)

Pietikäinen, R. 2013. Vaihtoehtoisia polkuja etsimässä – työpajanuorten orientaatiot. Teoksessa S. Aapola & K. Ketokivi (toim.) Polkuja ja poikkeamia – aikuisuutta etsimässä. 2. uud. p. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 56. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, 219–253.

Pietiläinen, E. & Seppälä, H. 2003. Palveluohjaus asiakastyössä ja organisaatiossa. Helsinki: Kehitysvammaliitto.

Pulkinen, M. & Juhanpelto, R. 2017. Verkosto harhailevan nuoren tukena. Teoksessa J. Helminen (toim.) Asiakkaan moniammatillinen ohjaus sosiaali- ja terveydenhuollossa. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy, 106–122.

Pääsky, T. 2020. Supporting young unemployed adults in the employment process through personal career counselling – expert perspective. Metropolia University of Applied Sciences. Bachelor of Social Services. Degree Programme in Social Services. Bachelor's Thesis. Viitattu 17.1.2021. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2020051812026>

Ranua, S. 2020. Asiakkaantoimijuustyöllistymistä edistävässä monialaisessa yhteis- palvelussa. Lapin yliopisto. Sosiaalityö. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 4.1.2021. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2020091970149>

Rissanen, P., Parhiala, K., Kestilä, L., Härmä, V., Honkatukia, J. & Jormanainen, V. 2020. COVID-19-epidemian vaikutukset väestön palvelutarpeisiin, palvelujärjestelmään ja kansantalouteen – nopea vaikutusarvio. Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos. Raportti 8/2020. Viitattu 6.1.2021. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-496-7>

Ristikari, T., Keski-Säntti, M., Sutela, E., Haapakorva, P., Kiilakoski, T., Pekkarinen, E., Kääriälä, A., Aaltonen, M., Huotari, T., Merikukka, M., Salo, J., Juutinen, A., Pesonen-Smith, A. & Gissler, M. 2018. Suomi lasten kasvuympäristönä. Kahdeksantoista vuoden seuranta vuonna 1997 syntyneistä. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Raportti 7/2018. Viitattu 3.10.2020. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-152-2>

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Viitattu 29.4.2020. <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/index.html>

Saila, S. & Kivirinta, H. 2015. Kuntouttava työtoiminta sosiaalisena kuntoutuksena. Nuorten kokemuksia kuntoutumisesta Duurin nuorten ryhmissä. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto: Valtiotieteellinen tiedekunta.

Salminen, A-L. 2016. Kuntoutuksen ammattihenkilöstö. Teoksessa I. Autti-Rämö, A-L. Salminen, M. Rajavaara & A. Ylinen (toim.) Kuntoutuminen. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim, 382–387.

Salminen A-L, Heiskanen T, Hiekkala S, Naamanka, J., Stenberg, J.-H. & Vuononvirta, T. 2016. Etäkuntoutuksen ja siihen läheisesti liittyvien termien määrittelyä. Julkaisussa A-L. Salminen, S. Hiekkala & J.-H. Stenberg (toim.) Etäkuntoutus. 11–18. Helsinki: Kela. Viitattu 28.9.2020. <http://hdl.handle.net/10138/161341>

Salminen A-L., Hiekkala S. 2019. Kokemuksia etäkuntoutuksesta. Kelan etäkuntoutushankkeen tuloksia. Helsinki: Kela. Viitattu 16.1.2021. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2019052416890>

Salokangas, M. 2015. Nuorten kokemuksia osallistumisesta kuntouttavaan työtoimintaan. AMK-opinnäytetyö. Satakunnan ammattikorkeakoulu. Viitattu 29.12.2020. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2015112016966>

Saikka, P. & Karjalainen, V. 2008. Kunta Työvoiman palvelukeskuksen toimijaosapuolena. Teoksessa V. Karjalainen, P. Saikka, A. Pasuri & A. Seppälä. Mitä on aktiivinen sosiaalipolitiikka kunnassa? Näköalapaikkana työvoiman palvelukeskukset. Helsinki: Stakes, 32. Viitattu 10.8.2020. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/75501/R20-2008-VERKKO.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Saikku, P. 2016. Vaikeasti työllistyvien palvelurakenteet kunnissa: aktivoinnin ja sosiaalityön yhteydet muuttuvassa tilanteessa. Teoksessa S. Blomberg, J. Karjalainen, P. Karjalainen, M. Kivipelto, P. Saikkonen & P. Saikku. Sosiaalityö, palvelut ja etuudet muutoksessa. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Raportti 4/2016. Tampere: Juvenes Print – Suomen yliopistopaino Oy, 74–102.

Saikku, P., Rajavaara, M. & Seppälä, U. 2017. Monialainen yhteistyö paikallisessa työllisyyden hallinnassa. Integroiva kirjallisuuskatsaus. Kela. Sosiaali- ja terveysturvan raportteja 7/2017. Viitattu 12.1.2021. <http://hdl.handle.net/10138/229018>

Sandberg, E., Jokinen, S., Kärkkäinen, J., Lämsä, R., Löfstedt, J., Nordlund-Spipy, R., Pajunen, M., Raivio, H., Rouvinen, H., Valkeinen, H. Toimintakyvyn arviointi 16–19-vuotiailla NEET-nuorilla. 2018. Kelan julkaisuja 2018. Viitattu 25.4.2020. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2018100237189>

Satakunnan TYP:n sähköinen esite. 2016. Viitattu 18.11.2020. <https://www.pori.fi/tyo-ja-yrittaminen/tyollisyyspalvelut/satakunnan-typ>

Sayed, T. 2015. Ohjaus keskusteluun perustuvana menetelmänä. 2015. Teoksessa P. Näkki & T. Sayed (toim.) Asiakastyön menetelmiä sosiaalialalla. Edita. Otavan kirjapaino. Keuruu, 8–24.

Singh, A. 2012. Työttömän nuoren voimaantumisen kuvaus Haminan kaupungin kuntouttavassa työtoiminnassa. AMK-opinnäytetyö. Kymenlaakson ammattikorkeakoulu. Viitattu 15.1.2021. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201205148033>

Sjögren, T., Anttila, M-R., Kivistö, H., Haapaniemi, V., Paajanen, T. & Piirainen, A. 2019. Innovatiiviset etäkuntoutuspalvelut. Teoksessa Salminen A-L. & Hiekkala S. (toim.) 2019. Kokemuksia etäkuntoutuksesta - Kelan etäkuntoutushankkeen tuloksia. Kela, Helsinki. Oulu: Erweko, 206–227.

Sokka-Hukkanen, T. 2015. Elämänhallintaa ja toimintakykyä? Nuorten aikuisten kokemuksia ensimmäisistä kuntouttavan työtoiminnan ryhmistä Iisalmissa. AMK-opinnäytetyö. Savonia-ammattikorkeakoulu. Viitattu 15.1.2021. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2015090914462>

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014.

Sosiaalihuoltolain soveltamisopas, Sosiaali- ja terveysministeriö, 2017:5. Viitattu 11.8.2020. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3959-2>

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2020a. Sosiaali- ja terveysministeriön ohje: COVID-19 aiheuttaman poikkeustilan huomioiminen perustason sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen toiminnassa. Viitattu 20.8.2020. <https://stm.fi/stm-ohjeet-koronavirustilanteessa>

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2020b. Kuntouttava työtoiminta. Viitattu 31.8.2020. <https://stm.fi/kuntouttava-tyotoiminta>

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2020c. Sosiaali- ja terveysministeriön ohje kunnille kuntouttavan työtoiminnan ja eräiden sosiaalihuollon palveluiden toteutustavoista 1.6. jälkeen. Viitattu 20.8.2020. <https://stm.fi/stm-ohjeet-koronavirustilanteessa>

Sosiaali- ja terveysministeriö 2018. Etäkuntoutus tuo kuntoutuksen osaksi arkea. Uutinen 4.5.2018. Viitattu 28.8.2020. <https://stm.fi/-/etakuntoutus-tuo-kuntoutuksen-osaksi-arkea>

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2017. Kuntoutuksen uudistamiskomitean ehdotukset kuntoutusjärjestelmän uudistamiseksi. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2017:41. Viitattu 26.4.2020. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3891-5>

Suomen kuntoutusohjaajien yhdistys ry:n www-sivut. 2020. Kuntoutusohjaus. Viitattu 7.10.2020. <http://www.suomenkuntoutusohjaajienyhdistys.fi>

Tammelin, M. 2010. Kokemuksia sosiaalipalveluista. Kuntouttavan työtoiminnan asiakasfoorumit Keski-Suomessa. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 31/2010. Viitattu 18.11.2020. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201205085134>

Tampereen kaupungin www-sivut. 2020a. Ensimmäinen kuntouttavan työtoiminnan etäryhmä starttasi Tampereella. Tiedotteet. Julkaistu 1.4.2020. Viitattu 19.8.2020. <https://www.tampere.fi/tampereenkaupunki/ajankohtaista/tiedotteet/2020/04/01>

Tampereen kaupungin www-sivut. 2020b. Työllisyys- ja kasvupalvelut. Palvelut henkilöasiakkaille. Viitattu 13.10.2020. <https://www.tampere.fi/tyo-ja-yrittaminen/tyollisyys-ja-kasvupalvelut.html>

Terveiden- ja hyvinvoinnin laitos. 2020. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen johtaminen. Viitattu 17.1.2021. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/tyoelamaosallisuus>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2003. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 1. – 2. uud. p. Helsinki: Tammi.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5. uud. p. Helsinki: Tammi.

Tuulaniemi, J. 2011. Palvelumuotoilu. Helsinki: Talentum Media Oy.

Tuusa M., Seppänen-Järvelä R., Henriksson M., Juvonen-Posti P., Pesonen S., Syrjä V. & Savinainen M. 2018. Yhteistoiminta ja toimijuus kuntoutumista edistävinä vaikutusmekanismeina. Teoksessa Lindh J., Härkäpää K. & Kostamo-Pääkkö K. (toim.) 2018, Sosiaalinen kuntoutuksessa. Rovaniemi: Lapland University Press, 125–148.

Työ- ja elinkeinoministeriö 2020. Työllisyyskatsaus. <https://tem.fi/tyollisyyskatsaus>

Valtioneuvoston kanslia. 2011. Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma. 22.6.2011. Viitattu 17.10.2020. <https://valtioneuvosto.fi/documents/10184/147449/Kataisen+hallituksen+ohjelma/81f1c20f-e353-47a8-8b8f-52ead83e5f1a>

Vilka, H. 2015. Tutki ja kehitä. 4. uud. p. Jyväskylä: PS-kustannus.

Yle Uutiset. 2019. Tilasto. Syrjäytyneiden nuorten määrä on laskenut, syrjäytyneitä silti yhä 60 000- ministeri pitää tärkeänä ‘yhden luukun’ palveluita. Viitattu 15.4.2020. <https://yle.fi/uutiset/3-10652582>

Haastattelulupalomake

Olemme kuntoutuksen ohjauksen opiskelijoita Satakunnan ammattikorkeakoulusta. Opinnäytetyömme aihe on "NEET-nuorten ja Satakunnan TYPin työntekijöiden kokemuksia etäkuntouttavasta työtoiminnasta koronapandemian aikana". Haastattelun avulla selvitämme, mitä odotuksia ja ajatuksia haastateltavalla on Satakunnan TYPin kautta tapahtuneista ohjauksista etäkuntouttavaan työtoimintaan. Opinnäytetyömme tilaajana on Satakunnan TYP. Tutkimuksen tekemiseen on saatu asianmukainen lupa. Opinnäytetyön raportti julkaistaan Theseus -internetsivustolla. Haastattelusta saatavan materiaalin käsittelemme luottamuksellisesti. Haastateltavan antamia vastauksia ei jälkikäteen pystytä yhdistämään haastateltuun henkilöön. Myöskään haastateltavan nimi ei tule julki missään opinnäytetyön vaiheessa. Haastattelun vastaukset eivät tule TYPin henkilökunnan tietoon. Tutkimusaineisto hävitetään tutkimuksen valmistumisen jälkeen.

Mari Hopiavuori mari.hopiavuori@student.samk.fi

Riikka Haviala riikka.haviala@student.samk.fi

Allekirjoittamalla tämän lomakkeen annan luvan käyttää haastattelussa antamiani vastauksia opinnäytetyössä. Tiedän, että opinnäytetyö tulee olemaan julkinen. Olen tietoinen siitä, että minua ei voida tunnistaa valmiista opinnäytetyöstä. Annan myös luvan haastattelun äänittämiseen ja olen saanut tietooni, että nauhoite tuhoetaan opinnäytetyön valmistuttua. Osallistun haastatteluun vapaaehtoisesti. Voin halutessani keskeyttää opinnäytetyöhön osallistumisen milloin tahansa.

Aika ja paikka

Allekirjoitus _____

Haastattelukysymykset Satakunnan TYPin Porin toimipaikan työntekijöille

Ennakko-odotukset etäkuntouttavasta työtoiminnasta

- Minkälaisia ajatuksia itselläsi oli etäkuntoutuksesta ja sinne ohjaamisesta?
- Miten paljon koit saavasi etukäteistietoa etäkuntouttavan työtoiminnan sisällöstä kuntoutusta järjestävältä taholta?

Etäkuntouttavan työtoiminnan sisältö ja kokemukset työntekijänäkökulmasta

- Minkälaisia etäkuntouttavan työtoiminnan vaihtoehtoja sinulla oli nuoren ohjaustilanteessa?
- Miten koit etäkuntouttavaan työtoimintaan ohjauksen erilaiseksi kuin aikaisemmat ohjaukset?
- Millaisen syyn vuoksi teit asiakkaalle ohjauksen etäkuntouttavaan työtoimintaan?
- Miten motivoivaksi koit ohjaamisen etäkuntouttavaan työtoimintaan?

Etäkuntouttavan työtoiminnan kehittäminen

- Millaisena koet kuntouttavan työtoiminnan etätyöskentelyn jatkossa?
- Minkälaista palautetta olet saanut nuorilta etäkuntoutuksesta?

Haastattelukysymykset Satakunnan TYPin NEET-asiakkaille

Taustatiedot

- Ikä, sukupuoli, kauanko olet ollut kuntouttavassa työtoiminnassa?
- Millaisessa kuntouttavassa työtoiminnassa olet ollut ennen koronapandemiaa?
- Millaiseen etäkuntouttavaan työtoimintaan sinut ohjattiin? Mitä sisältöä siinä oli?
- Miten / millaiseksi olet kokenut ohjauksen etäkuntouttavaan työtoimintaan?

Ennako-odotukset etäkuntouttavasta työtoiminnasta

- Millaista etukäteistietoa koit saaneesi etäkuntouttavaa työtoimintaa tarjoavista työtoiminnan paikoista?
- Miten koit saaneesi tietoa kuntouttavan työtoiminnan sisällöstä?
- Millaiseksi koit etäkuntouttavaa työtoimintaa tarjoavien työtoiminnan paikkojen markkinoinnin onnistuneen?

Etäkuntouttavan työtoiminnan sisältö ja kokemukset asiakasnäkökulmasta

- Millaiseksi koit etäkuntouttavan työtoiminnan sisällön? Vastasiko se odotuksiasi?
- Jos olet ollut aiemmin kuntouttavassa työtoiminnassa, niin miten ohjaus siihen mielestäsi erosi ohjauksesta etäkuntouttavaan työtoimintaan?
- Millaiseksi koit motivaatiosi osallistua kuntouttavaan työtoimintaan?
- Mitä hyviä asioita koit etäkuntoutuksessa?
- Miten luonnehtisit ohjaajien ohjausosaamista etäkuntouttavaan työtoimintaan?
- Kumpi palvelu, lähityöskentely vai etäkuntoutus, on mielestäsi parempi palvelu ja miksi?

Etäkuntouttavan työtoiminnan kehittäminen

- Mitä etätyöskentelyyn voisi mielestäsi lisätä?
- Minkälaisia haasteita koit etäkuntoutuksessa?
- Minkälaista tukea ja ohjausta etätyöskentelyyn mielestäsi tarvitaan?
- Minkälaisena näet kuntouttavan työtoiminnan etätyöskentelyn jatkon?

Alkuperäinen ilmaus	Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Yläluokka
ei ollu vaikea musta aamuisin nousta ja sit sai aika paljo aikaseks enemmän ku mitä töissä	Aikataulutus sekä arkirytm		
mä tykkäsit siit et sai niinku vaik vähä myöhemmin alottaa	Aikataulutus		
no joo on se sillai aika vapaasti et sai vähä päättää mitä tekee	Päätösvalta	Yksilöllisyys	Ohjausosaaminen
nii että verkostoituisin ja olisin kontakteihin ihmisten kanssa ja niinkun ettei syrjäytyisi niin pahasti	Verkostoituminen, kontaktit muihin	Yhteisöllisyys	
vähä juttelemaa ihmisten kans sillai	Keskustelu muiden kanssa		
Se piristää, etenkin jos oikeesti on hyviä työkavereita ja se toimii se systeemi	Työkaverit		